

Mia Nisula, Saija Seppälä ja Sanna Vaara

TOIMINNALLINEN LUONTOPOLKU VARHAISKASVATUKSESSA

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus
Syyskuu 2020**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Syyskuu 2020	Tekijä/tekijät Mia Nisula, Saija Seppälä ja Sanna Vaara
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutus		
Työn nimi TOIMINNALLINEN LUONTOPOLKU VARHAISKASVATUKSESSA		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski	Sivumäärä 44+2	
Työelämäohjaaja Saara Kangas		
<p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja yhteistyökumppanina toimi Vetelin varhaiskasvatuksen päiväkotikiivasku. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa toiminnallinen iltapäivä yhdessä lasten, huoltajien ja varhaiskasvattajien kesken. Iltapäivän oli tarkoitus samalla toimia yhteisenä kevätjuhlatapahtumana koko päiväkodille. Toiminta toteutettiin metsään luontopolun muodossa ja polulle oli suunniteltu erilaisia toiminta- ja tietopohjaisia pisteitä. Halusimme luoda luonnonläheistä matalankynnyksen toimintaa ja tarjota perheille kokemuksen luonnon voimaannuttavasta vaikutuksesta ja osallisuudesta sekä tarjota mahdollisuuden luoda uusia sosiaalisia suhteita. Tavoitteena oli lisäksi perheiden yhteisen ajan ja vuorovaikutuksen tukeminen sekä luonnossa liikkumiseen innostaminen. Toiminnan suunnittelu pohjautui vahvasti varhaiskasvatussuunnitelman pedagogisen toiminnan viitekehykseen.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä käytettiin sekä valtakunnallista että Vetelin kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Rajasimme toiminnalliseen opinnäytetyöhömme tietoperustan lasten ja vanhempien osallisuudesta ja varhaiskasvatuksen pedagogisesta oppimisen alueista sekä ympäristö- ja luontokasvatuksessa.</p> <p>Keväällä 2020 levisi maailman laajuinen Covid-19 (korona) pandemia, joka asetti Suomen poikkeustilaan ja Suomen hallitus päätti ottaa käyttöön valmiuslain, joka rajoitti yhteisiä kokoontumisia. Tämän johdosta jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme ja rajaamaan vanhemmat pois toiminnallisesta iltapäivästä. Lopulta toteutimme toiminnallisen luontopolun aamupäivällä lasten ja päiväkodin henkilökunnan kesken. Vanhempien osallisuus jäi toiminnallisesta osuudesta toteutumatta.</p>		
Asiasanat Luontokasvatus, osallisuus, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen oppimisen alueet.		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date June 2020	Author Mia Nisula, Saija Seppälä ja Sanna Vaara
Degree programme Degree Programme of Social Services		
Name of thesis ACTIVITY-BASED NATURE TRAIL IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION		
Instructor Leena Raudaskoski	Pages 44+2	
Supervisor Saara Kangas		
<p>The thesis was functional and the partner was Veteli's early childhood education kindergarten Kivitasku. The aim of the functional thesis was to implement an activity afternoon together with children, their guardians and early childhood educators. At the same time, the afternoon was to serve as a joint spring celebration event for the entire kindergarten. The activities were carried out in the form of a nature trail to the forest, for which various activity and information-based points were planned. We wanted to create nature-friendly low-threshold activities and provide families an experience of the empowering impact of nature, participation, and the opportunity to create new social contacts. The aim was also to support families' time and interaction together and to encourage them to spend time in nature. The action plan was strongly based on the framework of pedagogical activities of the early childhood education plan.</p> <p>Both the national and Veteli municipality's early childhood education plans were used as the theoretical frame of reference for the thesis. In our functional thesis, we limited the knowledge base on the involvement of children and parents and the pedagogical learning areas of early childhood education, as well as the environment and nature education.</p> <p>In the spring of 2020, a global Covid-19 (Korona) pandemic spread, putting Finland in a state of emergency, and the Finnish government decided to introduce a contingency law that limited joint gatherings. As a result, we had to change our plans and exclude parents from the activity afternoon. Eventually, we implemented a activity-based nature trail in the morning with the children and the daycare staff. Parental involvement did not materialize in the functional part.</p>		

<p>Key words Early childhood education, learning areas of early childhood educations, nature education, participation.</p>

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 MITÄ ON VARHAISKASVATUS	3
2.1 Osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	5
2.2 Lasten osallisuuden tukeminen.....	5
2.3 Lasten ja vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	6
2.4 Lasten osallisuuden polku	10
3 YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	13
3.1 Luontokasvatus	14
3.2 Kestävä kehitys.....	15
3.3 Luonto hyvinvoinnin edistäjänä	17
3.4 Luontoyhteyden tärkeys	17
3.5 Luonto ja terveys.....	18
4 OPPIMISEN ALUEET LUONTOPOLULLA	20
4.1 Kielten rikas maailma.....	20
4.2 Ilmaisun monet muodot.....	22
4.3 Minä ja meidän yhteisömme	25
4.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	26
4.5 Kasvan, liikun ja kehityn.....	28
5 OPINNÄYTETYÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	31
6 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI	36
6.1 Sosionomin (AMK) varhaiskasvatuksen ydinkompetenssit.....	37
6.2 Eettisyys ja laatu	39
7 POHDINTA	40
LÄHTEET	40
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Kesyp-malli	13
KUVIO 2. Ympäristökasvatuksen tavoitteet	15
KUVIO 3. Opinnäytetyön eteneminen vaiheittain.....	34
KUVAT	
KUVA 1. Tytön piirustus.....	8
KUVA 2. Pojan piirustus	8
KUVA 3. Muurahaispiste	20
KUVA 4. Peikko askartelu.....	22
KUVA 5. Peikot.....	22
KUVA 6. Satuhieronta	22

KUVA 7. Pupun mysteerilaatikko	23
KUVA 8. Lapset mysteerilaatikolla.....	23
KUVA 9. Keppihevostrata	25
KUVA 10. Tietokorttien tutkimista	26
KUVA 11. Luontopolun kartta	28
KUVA 12. Lapset kiikaroivat kivellä	28
KUVA 13.Oravapiste ja kävyn heitto	29
KUVA 14.Palautekyselyn hymy- ja surunaamat	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, jonka yhteistyökumppanina oli Vetelin varhaiskasvatus, Kivitaskun päiväkoti. Kivitaskun päiväkodissa on neljä ryhmää, joista yksi on vuorohoitoryhmä. Koko päiväkodissa on lapsia 72 ja varhaiskasvattajia on 14. Päiväkoti sijaitsee Vetelin keskustan tuntumassa, metsän ja luonnon läheisyydessä. Päiväkoti Kivitaskun arvoja ovat leikki, liikunta ja läheisyys. Päiväkodissa myös luontokasvatusta pidetään tärkeänä osana arkea.

Tavoitteena oli toteuttaa toiminnallinen iltapäivä, johon oli kutsuttu lapset ja heidän vanhempansa sekä päiväkodin varhaiskasvattajat. Iltapäivän oli tarkoitus samalla toimia yhteisenä kevätjuhlatapahtumana koko päiväkodille. Toiminnallisen iltapäivän tarkoituksena oli tukea lasten ja vanhempien osallisuutta pedagogisen toiminnan ja luontokasvatuksen kautta sekä tukea perheiden sosiaalisia suhteita. Tavoitteena oli järjestää matalankynnyksen toimintaa sekä ohjata perheitä liikkumaan luontoon ja kokemaan sen voimaannuttava vaikutus.

Toiminnalliseen iltapäivään suunnittelimme päiväkodin lähimetsään luontopolun, jonka tarkoituksena oli innostaa lapset, vanhemmat ja muu perhe liikkumaan yhdessä luonnossa sekä mahdollistaa perheiden uusien sosiaalisten suhteiden luominen ja vanhojen tukeminen. Toiminnallinen osuus pohjautui täysin varhaiskasvatuksessa esiin tulevaan lasten luontaiseen tapaan liikkua ja tutustua ympäristöön. Tiesimme etukäteen lapsilla olevan kielellisen kehityksen ja motoristen taitojen haasteita. Niiden pohjalta suunnittelimme luontopolun tehtävapistettä, joissa oli sekä toimintaa että tietoutta luonnosta. Lopullisen luontopolun muotoutumiseen käytimme inspiraation lähteenä lasten piirustuksia ja vanhempien esiintuomia ajatuksia yhteisestä tekemisestä.

Keväällä 2020 levisi maailman laajuinen Covid-19-pandemia, josta käytämme tässä opinnäytetyössä nimeä korona. Se asetti Suomen poikkeustilaan ja Suomen hallitus päätti ottaa käyttöön valmiuslain, joka rajoitti yhteisiä kokoontumisia. Tämän johdosta jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme ja korona haastoi meidät miettimään opinnäytetyön toiminnallisen osuuden uudenlaiseen muotoon. Päätimme, että järjestämme luontopolun kaikista rajoituksista huolimatta ja päädyimme rajaamaan vanhemmat pois toiminnallisesta iltapäivästä. Toteutimme toiminnallisen luontopolun aamupäivällä lasten ja päiväkodin henkilökunnan kesken. Vanhempien osallisuus jäi toiminnallisesta osuudesta toteutumatta.

Toiminnallisen opinnäytetyön teoreettisena viitekehystenä käsitellään tietoperustaa lasten ja vanhempien osallisuudesta varhaiskasvatuksessa, luontokasvatusta sekä varhaiskasvatuksen oppimisen alueita ja nämä ovat myös opinnäytetyön keskeiset käsitteet.

2 MITÄ ON VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatustalaki määrittää, että varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen, hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus, jossa painotetaan pedagogiikkaa (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, §2).

Varhaiskasvatuksen tavoitteita on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, tukea oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista sekä koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Tavoitteena on mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset ja toteuttaa pedagogista toimintaa leikin, liikkumisen, taiteen ja kulttuuriperinnön saroilla. Varhaiskasvatuksen on annettava lapselle terveellinen ja turvallinen sekä kehittävä ympäristö. Toimintatapojen on oltava lasta kunnioittavia ja turvattava mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet. Kaikille lapsille on annettava yhdenvertainen mahdollisuus varhaiskasvatukseen sekä edistettävä yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Lapsille annetaan valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa erilaisia kulttuureita, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatuksen on osattava tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarpeet ja järjestettävä tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää toimimista vertaisryhmissä. Kestävän kehityksen toiminta kuuluu varhaiskasvatukseen sekä ohjaaminen eettiseen, toisen ihmisen kunnioittavaan toimintaan sekä yhteiskunnan jäsenyyteen. Lapsella on oltava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskevaan toimintaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus toimii yhdessä lapsen, vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tapapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi ja tukee perhettä kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, §3.)

Varhaiskasvatuksen perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys ja sen perusteella varhaiskasvatusta toteutetaan. Valtakunnallisten varhaiskasvatuksen perusteiden pohjalta laaditaan sekä paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat että lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi sen tarkoitus on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukselle ja siihen osallistuville lapsille, heidän kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatus on tärkeä vaihe lapsen oppimisen ja kasvun kannalta vaikkakin huoltajilla on ensisijaisesti vastuu lapsensa kasvatuksesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Kunnilla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta kunnan tarpeiden mukaisesti ja sen toimintamuotoja ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. Toimintaa voi tuottaa kunta tai kuntayhtymä itse tai se voi ostaa palvelun julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Suomen perustuslaki, varhaiskasvatusturvalaki, valtioneuvoston asetus, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, hallintolaki sekä laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta velvoittavat ja ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Myös kansainväliset sopimukset sekä velvoitteet muusta lainsäädännöstä on otettava huomioon varhaiskasvatuksen järjestämisessä. Näitä ovat muun muassa YK:n lasten oikeuksien sopimus, yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, YK:n kestävän kehityksen tavoitteet, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Pedagogisen toiminnan perustana on tietämys lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta sekä lapsuuden merkityksen ymmärtämisestä. Varhaiskasvatus antaa lapselle pohjan elinikäiselle oppimiselle ja on siten tärkeä osa kasvua ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatukseen kuuluu, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas oman itsensä. Se, että tulee nähdyksi, kuulluksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi sekä itsensä että yhteisössä, on jokaisen lapsen oikeus. Rasismi, kiusaaminen ja väkivalta eivät kuulu varhaiskasvatukseen missään muodossa eikä ne ole hyväksyttäviä. Lapsen oikeuksiin kuuluu saada hyvää opetusta ja huolenpitoa, saada leikkiä ja tulla kuulluksi sekä ilmaista omia mielipiteitään. Varhaiskasvatus edistää tasa-arvoa, moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta, ja jokaisella lapsella on mahdollisuus sukupuolesta, syntyperästä tai kulttuuritaustasta riippumatta kehittää taitojaan ja tehdä valintoja. Varhaiskasvatus kunnioittaa erilaisia perhemuotoja ja on avoin kaikille kieleen, uskontoon tai kulttuuriin katsomatta. Varhaiskasvatus edistää lapsen tietämystä terveydestä ja hyvinvoinnista sekä kestävästä elämäntavasta, huomioiden sosiaalisen, kulttuurisen, taloudellisen ja ekologisen ulottuvuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

2.1 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Osallisuus on laaja käsite, jonka voi ymmärtää yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa pyritään vahvistamaan yksilön osallisuutta ja osallisuuden kokemusta omassa elämässään sekä hänen elinpiirissään siinä ympäristössä, jossa hän elää. Osallisuudessa pyritään huomioimaan yksilöllisesti lapsen (ja perheen) mahdollisuudet vaikuttaa niihin asioihin, joihin lapsi on halukas omassa elämässään ja elämäntilanteessaan ottamaan osaa. Yksilön ja tässä opinnäytetyössä nimenomaan lapsen osallisuus tulee esiin oman elämänsä päätösvaltana, mahdollisuutena säädellä omaa olemistaan ja tekemistään. Osallisuus on vuorovaikutuksellinen kokemus. Osallisuus on kuulumista ja kuulluksi tulemistä. Osallisena ihminen voi vaikuttaa elämänsä kulkuun (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017.)

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta osallisuus tarkoittaa sitä, että lapset ovat aktiivisia toimijoita ja ryhmänsä jäseniä. Lapsia tulee kuulla ja huomioida niin, että heidän ajatuksensa ja mielipiteensä huomioidaan. Osallisuuteen liittyy vahvasti lasten oikeuksien huomioiminen ja lapsilla tuleekin olla mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin sekä kokea hyväksyntää omana itsenään. (Varhaiskasvatuksensuunnitelmat 2020.)

2.2 Lasten osallisuuden tukeminen

Osallisuus käsitteenä on hyvin moniulotteinen ja hajanainen, sillä sitä voidaan tarkastella hyvin monesta eri näkökulmasta. Varhaiskasvatuksessa osallisuus voidaan jakaa alakäsitteisiin esimerkiksi seuraavasti, lapsen osallisuus arjessa tarkoittaa rutiineja ja perustoimintaa päivähoitossa, joissa lasta pidetään toimijana. Lasten osallisuutta ovat sosiaaliset suhteet, vuorovaikutus sekä ryhmän mukana toimiminen. Ryhmätoiminnassa kaikki lapset ovat keskenään tasa-arvoisia toimijoita. Osallisuuden kokemus on jokaisen yksilön henkilökohtainen kokemus varhaiskasvatuksen ympäristössä. (Heikka, Fonsén, Elo & Leinonen 2014, 17-18.)

Osallisuuden kokemus varhaiskasvatuksen näkökulmasta on lapsen ja perheen dialogista kohtaamista ja mukaan ottamista, keskustelua siitä, mitä lapsi ja perhe oman elämänsä asiantuntijana haluaa kertoa. Lasta ja perhettä kuunnellen heitä voidaan auttaa varhaiskasvatuksen keinoin. Lapsella ja perheellä on erilaisia tarpeita, joihin he toivovat saavansa tukea. Ihmisen

tarpeita voi olla esim. olemassaolo, turva, tunteet, ymmärtäminen, osallistuminen, joutilaisuus, luovuus, identiteetti, vapaus ym. Lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa mietittäessä on tärkeää kuunnella lasta ja huomioida tässä lapsen osallisuus. Dialogisessa keskustelussa lapsen ja perheen kanssa selviää usein, mitä avuntarpeita on. (Isola ym. 2017.)

Varhaiskasvatuksessa osallisuus rakentuu pienten lasten kohdalla toisaalta lapsen ja aikuisen sekä myös ryhmän ja yksilön välisessä vuorovaikutussuhteessa. Osallisuus tulee esiin joka-päiväisissä pienissä kohtaamisissa, valintatilanteissa ja yhteiseen toimintaan vaikuttamisessa. Taaperokäinenkin on jo osaava ja pystyvä toimija ja oman elämänsä asiantuntija. Voidaan ajatella, että lapsen osallisuus on viimekädessä lapsen oma kokemus merkityksellisestä tilanteesta tai kohtaamisesta arjessa. Niinpä ei voida ajatella, että pelkkä osallistuminen toimintaan toisi osallisuuden kokemuksen. (Heikka ym. 2014, 18.) Heikka ym. (2014) jatkavat, että pedagogisessa toimintatavassa lapsi nähdään taitavana ja osaavana toimijana, joka aktiivisesti vaikuttaa, tutkii, tulkitsee ja ympäröivään yhteisöön varhaiskasvatuksessa.

2.3 Lasten ja vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa

Valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu lasten ja vanhempien osallisuuden huomioiminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatustalain perusteella opetus-hallitus on antanut valtakunnallisen määräyksen, jonka mukaan paikalliset varhaiskasvatuksen toteuttajat laativat oman varhaiskasvatussuunnitelman ja toimivat sen mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.) Vetelin varhaiskasvatuksella on olemassa oma varhaiskasvatussuunnitelmansa, joka pohjautuu valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Suunnitelmassa lasten ja vanhempien osallisuutta halutaan erityisesti tukea ja se on otettu huomioon toiminnallisen iltapäivän suunnittelussa ja toteutuksessa. (Vetelin varhaiskasvatussuunnitelma 2019.) Varhaiskasvatustalaki ohjaa varhaiskasvatuksen suunnitelman laatimista, missä huomioidaan lastenoikeudet tavoitteellisessa varhaiskasvatuksessa. Valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on varmistaa lasten yhdenvertaiset edellytykset kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.)

Lasten ja vanhempien osallisuus haluttiin ottaa tämän toiminnallisen opinnäytetyön yhdeksi teoreettiseksi viitekehyyksi. Lasten ja vanhempien osallisuutta edistävänä toimintana suunnittelimme ja toteutimme toiminnallisen tapahtuman. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tulee huomioida varhaiskasvatuksessa ja se edellyttää toimintatapojen ja rakenteiden kehittämistä. Toiminnallisen iltapäivän järjestämisen tarkoituksena oli tarjota osallisuuden kokemus lapsille, vanhemmille ja päiväkodin henkilökunnalle. Pyrimme lisäämään lasten myönteisiä kokemuksia luonnossa liikkumisesta, kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta sekä lisätä lasten ymmärrystä yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.)

Osallisuuden näkökulmasta toiminnallisen iltapäivän tarkoitus oli mahdollistaa perheiden yhteinen osallistuminen varhaiskasvatuksen toiminnan, ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja toteutukseen sekä tukea perheiden keskinäistä vuorovaikutusta. Yhteiset tapahtumat luovat tilaisuuden verkostoitua, antaa ja saada tukea sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.)

Varhaiskasvatuslaissa on säädetty lapsen osallisuudesta ja vaikuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus laissa on oma pykälänsä, joka ohjaa varhaiskasvatuksen järjestäjiä toiminnassaan. Osallisuudesta ja vaikuttamisesta laissa sanotaan näin:

20 §

Osallisuus ja vaikuttaminen

Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla.

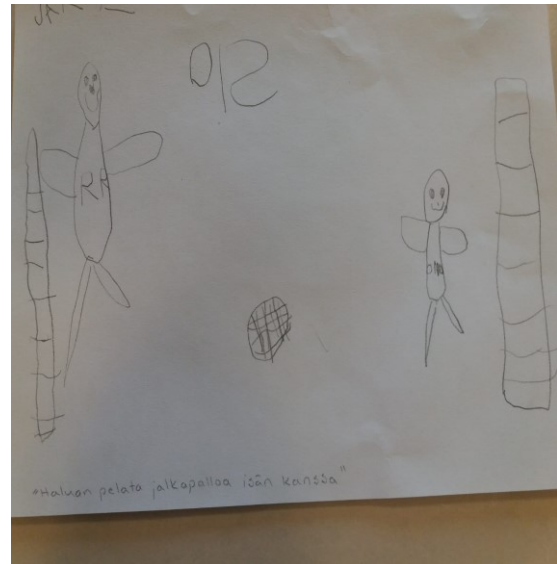
Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Lapsille ja heidän vanhemmilleen tai muille huoltajilleen on toimipaikassa järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.)

Ensimmäisessä vaiheessa lapset piirsivät, mitä he haluaisivat tehdä yhdessä perheen kanssa. Lapsia ei johdateltu kertomalla tulevasta luontopolku tapahtumasta, jotta he tuottaisivat piirustuksissaan täysin omia ajatuksia ja toiveitaan. Piirtämisen jälkeen kuvia käytiin yhdessä lävitse ja lapset saivat kertoa mitä olivat piirtäneet ja millaisia heidän toiveensa perheen yhteisestä ajasta olisi. Näin lapset pääsivät osallistumaan ja tuomaan omia ajatuksiaan ja mielipiteitään esille. Lasten toiveet perheen yhteiselle ajalle olivat hyvin helposti ja matalalla kynnyksellä toteutettavissa olevia toimintoja, kuten yhdessä leikkipuistoon menoa ja jäätelön syöntiä (KUVA 1) ja jalkapallon pelaamista isän kanssa (KUVA 2).

KUVA 1. Tytön piirustus

KUVA 2. Pojan piirustus

Vanhemmille lähetettiin kysely, jonka tarkoituksena oli kannustaa vanhempia miettimään perheiden yhteisen ajan tärkeyttä ja samalla kartoittaa, millaista toimintaa he haluaisivat päiväkodin järjestävän perheille (LIITE 1). Kyselyt palautettiin nimettöminä. Lopullisen luontopolun suunnittelussa käytettiin inspiraation lähteenä lasten piirustuksia sekä vanhempien esiintuomia ajatuksia, perheiden osallisuus huomioiden. Kartoittavaan kyselyyn vastauksia ei tullut paljon, mutta ne olivat sitäkin laadukkaampia ja hyödyllisiä päiväkodin tulevaisuutta ja meidän opin- näytetyötämme ajatellen. Tässä muutamia vanhemmilta tulleita vastauksia:

Retki ulkona ennen lomaa, kesän aloitus.

Makkaranpaisto retki voisi olla kiva! Toimintapisteitä päiväkodin pihalla perheille.

Puistopäivä perheille kahvin ja mehu kera. Toiminnalliset tapahtumat ovat olleet kivoja.

Vetelissä luonto on lähellä päiväkotia, ehkä sitä voisi hyödyntää toimintakauden alussa esim. tutustuttaa perheet toisiinsa. Mielestäni päiväkodin ei tarvitse järjestää toimintaa perheille. Kevät- ja joulujuhlat ovat traditioita joihin on saatu vaihtelevaa sisältöä vuosien varrella.

Jotain rentoa yhdessä olemista, helppoja toimintaratoja. Ei kuitenkaan liian usein.

Ei tarvetta. Erityislapsi perhe ei kaipaa yhtään enempää rutiineista poikkeavaa.

Rentoa yhteistä toimintaa, jotta jokainen voi tulla sellaisena kuin on ja ilman turhaa stressaamista. Puuhapäivä perheille tms. (Avoimien ovien -päivän kaltaista touhua)

Osallisuuden näkökulma kulki mukana luontopolun suunnittelussa ja toteutuksessa. Luontopolun toimintapisteissä huomioitiin lasten ja vanhempien osallisuus suunnittelemalla luontopolun pisteet niin, että niihin jäi tilaa ja aikaa omille mielenkiinnon kohteille ja sille, mitä he haluavat luonnosta oppia tai mitä vanhemmat haluavat omalle lapselleen luonnosta kertoa. Tarkoituksena oli, että lapset kulkisivat omien vanhempiansa kanssa luontopolkua, jonne on suunniteltu lapsen pedagogista kehitystä tukevia pisteitä. Lapset, vanhemmat ja kasvattajat haastettiin käyttämään omaa luovuuttaan pisteillä. Halusimme heidän yhdessä tutkivan, kertovan ja opettavan lapselle luonnosta monimuotoista oppimisympäristöä käyttäen. Suunniteltujen pisteiden oli tarkoitus innostaa perheitä osallisuuteen, ja tavoittelimmekin perheille osallisuuden kokemusta sekä mahdollisuutta tutustua toisiin perheisiin yhteisen toiminnan muodossa.

Perheiden osallisuus jäi suunnitelmista huolimatta toteutumatta vallitsevan koronatilanteen vuoksi. Jouduimme tekemään loppuvaiheessa suunnitelmaan muutoksia, koska rajoitustoimien vuoksi kokoontumiset olivat kielletty ja iso tapahtuma tuli supistaa päiväkodin sen hetkiin arkeen sopivaksi. Lapset kiersivät luontopolun suunnitelmallisesti oman ryhmänsä ja kasvattajien kanssa, jotka toimivat vanhempien tilalla. Lasten eri ikäjakama näkyi pisteillä toimiessa ja kasvattajat huomioivat sen ammattitaidolla. Kasvattajat toivat esiin omaa persoonaansa ja olivat hyvin sensitiivisiä lasten pedagogiselle oppimiselle luontopolulla.

Lasten osallisuuden kokemus havaintojen mukaan toteutui hyvin yhdessä kasvattajien kanssa. Lapset olivat tutkivia ja uteliaita luontopolun eri pisteissä. Lapset saivat toteuttaa omaa oppimistaan kyselemällä ja tutkimalla luonnon eri materiaaleja. Luonnossa oli mahdollisuus kokea liikkumisen riemua ja harjoittaa motoriikkaa, kuunnella luonnon ääniä, tuntea auringon lämmittävät säteet ja tuulen tuiverrus sekä hengittää raitista kevyä ilmaa, kokea luonnon läheisyys ja olla osallinen, pieni tutkimusmatkailija.

2.4 Lasten osallisuuden polku

Osallisuuden toimintaa ohjaavia malleja on olemassa useampia, mutta yksi varhaiskasvatuksessa eniten käytetty on Harry Shierin [2001] osallisuuden polku. Shierin kuvaa osallisuuden polun viisivaiheisesti. (Heikka ym. 2014, 21 [Shier 2001]).

Ensimmäisellä tasolla on lapsen kuuleminen. Osallisuuden kokemus lapsella alkaa aikuisen ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta ja siihen liittyvästä perusasiasta eli lapsen kuuntelemisesta. Aikuisen tulisi kuunnella havainnoida myös lapsen sanatonta viestintää, kuten ilmeitä ja eleitä, sillä ne täydentävät lapsen viestiä. Ilman kuuntelemista ja kuulluksi tulemistä on mahdotonta kokea osallisuutta ja osallistua päätöksentekoon. (Heikka ym. 2014, 21 [Shier 2001].) Lapsen kuulemista on hyvä tarkastella eri näkökulmista. Lapselle on tärkeää, että hän saa kertoa itselleen tärkeistä asioista ja kiinnostuksen kohteista ja on myös tärkeää, että aikuinen on kiinnostunut kuuntelemaan häntä. Voidaan ajatella, että kuulluksi tulemisen kautta syntyy tärkeä osallisuuden kokemus, joka johtaa siihen, että lapsi kokee olevansa merkityksellinen ja tulee huomatuksi. Toisesta näkökulmasta kuuleminen voidaan ymmärtää toiminnan muuttamisen ja kehittämisen näkökulmasta, jossa lapset tuovat esiin mielipiteitensä ja osallistuvat ehdottamalla muutoksia, jotka parantavat toiminnan laatua. (Heikka ym. 2014, 36 [Shier 2001].)

Seuraavalla tasolla Shier [2001] kuvaa lapsen mielipiteiden tukemisen ja ilmaisemisen. On tärkeää, että lapsi kokee, että hänen mielipiteillään on vaikutusta ja niitä arvostetaan. Lasta pitäisi rohkaista tuomaan omat mielipiteensä esiin ja olemaan asioista jotain mieltä, hänen kehityksensä ja ikä tasonsa huomioon ottaen. Tässä vaiheessa on tärkeää kiinnittää huomiota ja poh-

tia myös sitä, miksi lapset eivät ilmaise mielipidettään ja miten aikuinen voisi tukea toiminnallaan mielipiteiden ilmaisemista. Shierin [2001] mukaan syitä voi löytyä ryhmän rakenteellisista seikoista ja kasvattajien arvoista sekä siitä että, lapsella ei ole vielä yhteistä kieltä aikuisen kanssa kielitaidon, iän tai jonkin muun syyn vuoksi. (Heikka ym. 21–22 [Shier 2002]).

Kolmannella askelmalla osallisuuden polulla aikuinen ottaa huomioon lasten mielipiteet ja aloitteet toiminnassaan. Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että aikuisen tulisi toimia lasten käskytettävänä ja muuttaa toimintaansa aina, kun lapsi niin haluaa. Ryhmässä toimiessa ei aina voida ottaa huomioon kaikkien lasten yksittäisiä toiveita, mutta kasvattajan tulee huomioida ja perustella lapselle, mikä tai mitkä näkemyksistä toteutetaan käytännössä. Lapsi tuo esiin mielipiteitään ja aloitteitaan esim. sanoen: minä haluan, tai myös hienovaraisemmilla vihjeillä. Kasvattajan tuleekin havainnoida kielellisen ilmaisun lisäksi lasten leikkiä ja muuta lapselle ominaista tapaa ilmaista itseään. Kuten edellisillä tasoilla, myös kolmannella tasolla lähdetään kasvattajien sisäisestä asennemaailmasta: ovatko kasvattajat valmiita huomioimaan lasten mielipiteet ja näkemykset työssään ja onko se mahdollista käytännön tasolla. On hyvä tarkastella ryhmän tai varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria ja erityisesti sitä, miten mahdollistetaan lasten aloitteiden ja mielipiteiden huomioiminen. Shierin [2001] näkemyksen mukaan tällä polun kolmannella askelmalla toteutuu lastenoikeuksien sopimuksen asettamat edellytykset lasten osallisuudelle. (Heikka ym. 2014, 22–23 [Shier 2001].)

Tasolla neljä lapsi otetaan mukaan päätöksentekoon. Päätöksentekoprosessissa tämä tarkoittaa, että aikuinen luovuttaa omaa valtaansa lapselle, mutta aikuinen kantaa edelleen vastuun päätöksestä. Tällä neljännen polun askelmalla aikuisten ja lasten on yhdessä pysähdyttävä pohtimaan ja keskustelemaan päätettävästä asiasta ja aikuisen tulee ottaa lasten näkemykset huomioon ja tukea lasta niiden esittämisessä. Tähän kuuluu myös suunnitelmien ja näkemysten esittäminen sekä niiden puoltaminen tai hylkääminen demokraattisesti. Neljännen tason osallisuuden tavoitteena on myös lasten sitouttaminen paremmin sovittuun toimintaan. (Heikka ym. 2014, 24 [Shier 2001].)

Viidennellä tasolla lapset jakavat vallan ja vastuun aikuisten kanssa. Vallan ja vastuun jakautumisesta olisi hyvä keskustella aikuisten ja myös lasten kesken. Shier [2001] mukaan lasten ei tulisi joutua vastuuseen asioista, jotka ovat liian vaikeita päättää, ottaen huomioon heidän kehitystasonsa tai mistä he eivät halua ottaa vastuuta. (Heikka ym. 2014, 25 [Shier 2001].) Positiivisen palautteen kautta lapsi saa kokemuksen hänen omasta pystyvyydestään ja hänen

turvallisuudentunteensa kasvaa, mikä johtaa siihen, että lapsi kehittyy kantamaan vastuuta valinnoistaan. Lapset, jotka ovat saaneet tukea ja rohkaisua sekä jakaa kokemuksiaan aikuiselle, voivat valintojensa lisäksi rakentaa yhdessä tekemisen ja kokemisen ryhmähenkeä ja yhteisöllisyyden kulttuuria (Heikka ym. 2014, 37 [Shier 20021].)

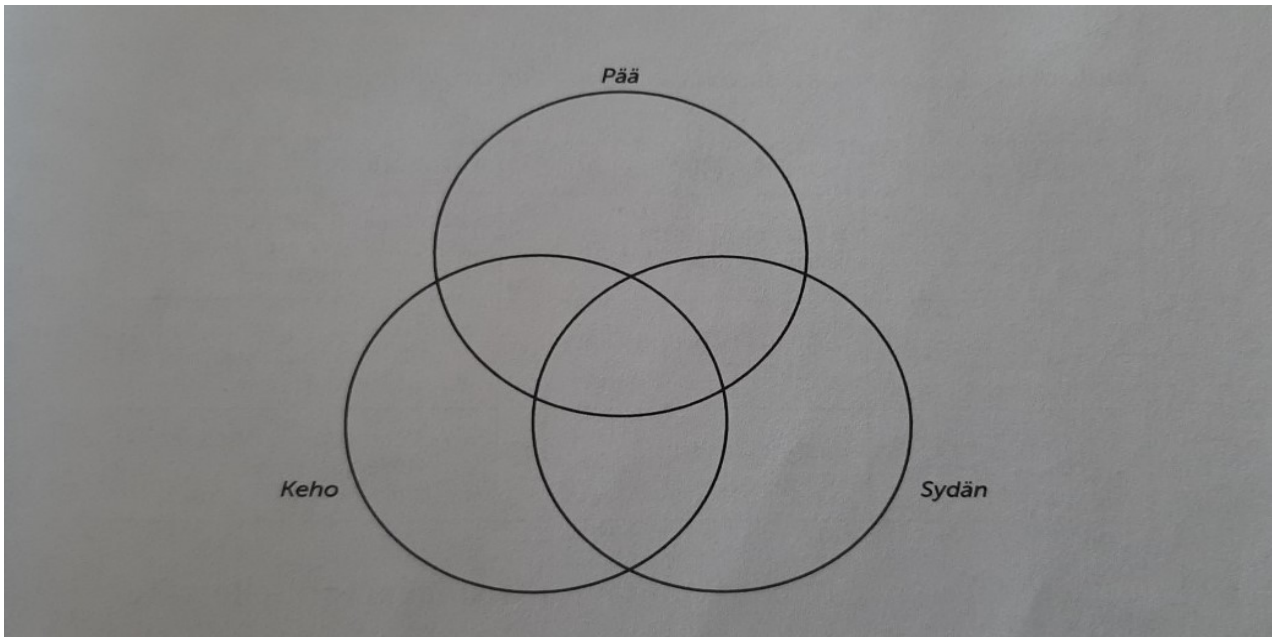
3 YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Ympäristökasvatuksella pyritään ympäristövastuulliseen elämäntapaan kasvamiseen ja varhaiskasvatuksessa se tarkoittaa arkisten asioiden keinoilla oppimista (Raittila 2017, 210). Ympäristökasvatus on laaja kokonaisuus ja luontokasvatus on osa sitä. Luontokasvatuksen ajatellaan olevan kokemuksia luonnosta ja opetusta luonnontietoon liittyen, kun taas ympäristökasvatukseen kuuluvat myös kaupunkiympäristöön liittyvä tietous, siihen liittyvät kokemukset ja pohdinnat elämäntavoista. Peruslähtökohdat ympäristökasvatukseen varhaiskasvatuksessa ovat toiminnallisuus ja kokemuksellisuus. Oppiminen alle kouluikäisillä tapahtuu ympäristössä leikkien ja liikkuen sekä paikkoja tutkien. Oppiminen erilaisissa ympäristöissä rikastuttaa lasten kokemuksia, tietoja, taitoja ja asenteita. Lapset saavat erilaisia vertailukohteita, kun retkiä tehdään niin kaupunkiin kuin lähimetsäänkin. (Raittila 2017, 216.)

Ympäristökasvatus on kasvatusta, jossa mukana on humanistinen, kriittinen ja sosiokonstruktivistinen lähestymistapa oppimisen tarkasteluun. Humanistisessa lähestymistavassa ensisijaisen tärkeitä ovat lapsen omat kokemukset, havainnot ja tulkinnat luonnosta, positiivinen ajattelu ja erilaisuuden kunnioittaminen. Kriittinen näkökulma haastaa tarkastelemaan ilmiön historiallista, sosiaalista ja poliittista merkitystä, arvoja unohtamatta. Konstruktivistisen näkökulman lähtökohtana on ajattelutoimintojen ja -taitojen kehitys, joka saavutetaan, kun oppija on aktiivisen tiedon hankinnan, käsittelijän ja käyttäjän roolissa. Tässä mallissa sosiaalinen puoli korostuu, koska konstruktointi tapahtuu usein yhteistoiminnallisesti ja ryhmissä. (Peltoluhta 2013.)

Ympäristökasvatuksessa pienten lasten kanssa lähtökohtana on lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen fyysisesti, emotionaalisesti ja kognitiivisesti. Kesyp-mallissa (keho-sydän-pää) (KUVIO 1) on kuvattu, kuinka lapsen keho, sydän ja pää olisi otettava monipuolisesti huomioon ympäristökasvatuksessa. Kehollisuus tarkoittaa ympäristössä ja ympäristön hyväksi tapahtuvaa toimintaa. Sydän tarkoittaa sitä, että on kiinnostunut, välittää ja haluaa huolehtia ympäristöstä ja siellä elävistä eli on tunnepohjaista sitoutumista. Päähän taas liittyvät ympäristön tieto, tiedon käsittely ja arviointikyky. Kaikkia näitä ulottuvuuksia voi sosiaalinen ympäristö tukea; kiinnostus ja innostus luovat pohjaa tiedonhalulle. Lapsen kognitiivista kehitystä tukee hyvä

sosiaalinen ympäristö, sillä se antaa lapselle mahdollisuuden käsitteellistää havaintojaan ja kokemuksiaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28-29.)

KUVIO 1. Kesyp-malli (Parikka-Nihti & Suomela 2014,29).

3.1 Luontokasvatus

Luonto kuuluu isona osana varhaiskasvatukseen sekä oppimisympäristönä että päivittäisenä leikkipaikkana. Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) §10 sanotaan, että varhaiskasvatusympäristön tulee olla kehittävä ja oppimista tukeva, terveellinen ja turvallinen. Suomessa on puhdas luonto ja neljä vuodenaikaa, jotka antavat varhaiskasvatukseen loistavat puitteet hyödyntää lasten oppimista, kehitystä ja luontokasvatusta. Luontosuhteen vahvistaminen, vastuullisuus ympäristössä toimimisesta sekä kestävään elämäntapaan ohjaaminen ovat ympäristökasvatuksen tavoitteita, jotka on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) määritelty. Luontokasvatuksen tavoitteena on havainnoimalla, tutkimalla ja kokeilemalla tutustua elollisen luonnon ilmiöihin sekä muiden lasten että aikuisten kanssa. Kokeelliset luonnontieteelliset menetelmät ovat myös osa luontokasvatusta, ja niissä lapsi vähitellen oppii havainnoimalla luonnon ilmiöitä ja syy-seuraussuhteita. Tehokas oppimisympäristö on myös lapsen omakohtainen kokemus ja elämys asioista ja ilmiöistä. Lapset oppivat parhaiten, kun saavat olla itse aktiivisia ja ovat kiinnostuneita toiminnasta. (Peltoluhta 2013.) On tärkeää ymmärtää, että luonto on osa

meitä; me hengitämme sitä, saamme osan ravinnostamme sieltä ja meidän kehomme rakennusaineissa on osa luontoa. Ihmistä ei voisi olla ilman luontoa ja ilman kasvien tuottamaa happea. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 18.)

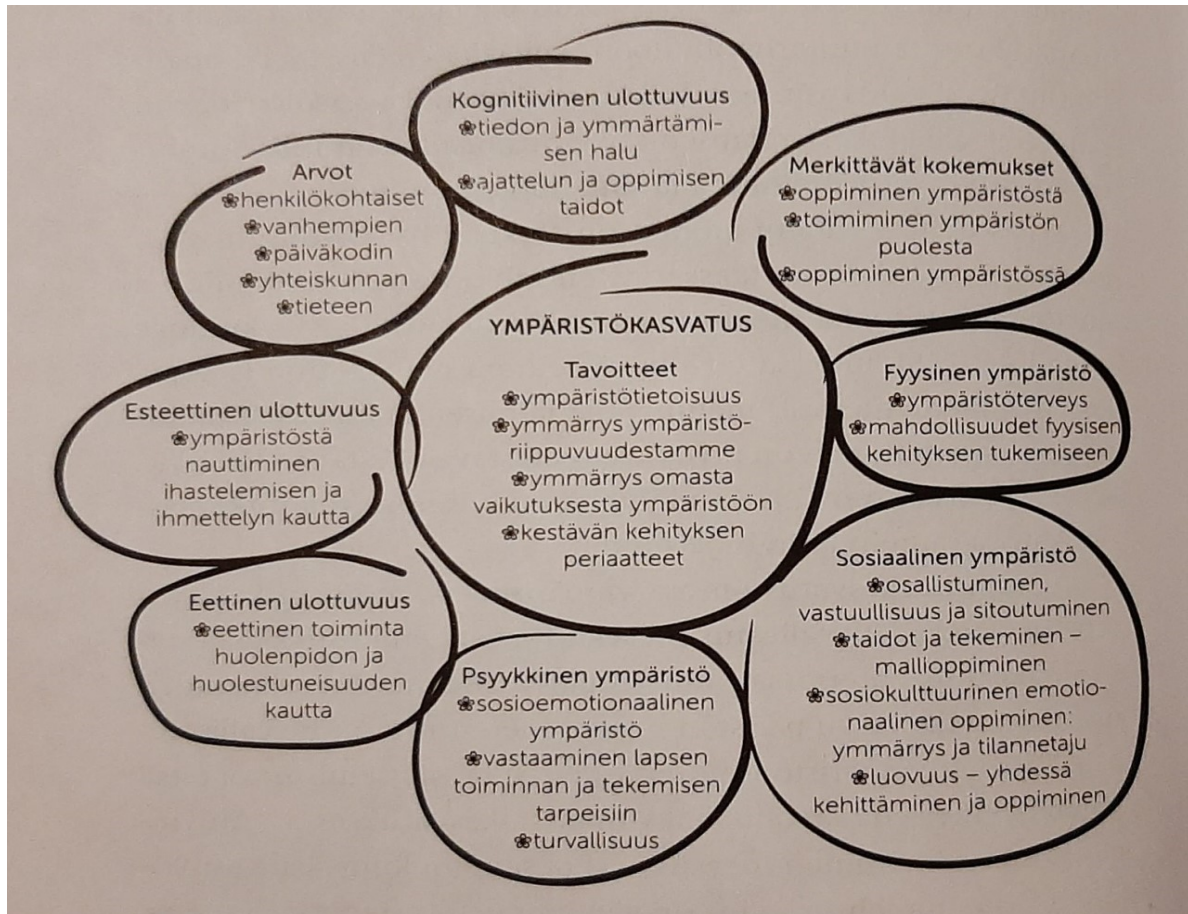
3.2 Kestävä kehitys

Ympäristökasvatuksen yksi osa-alue on kestävä kehitys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 47) listataan tapoja, joilla se otetaan päiväkodeissa huomioon: energian säästäminen, roskaton retkeily, säästäväisyyden ja kohtuullisuuden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, jätteiden vähentäminen ja kierrätys. Arjen valintoja ja vastuuta lapset voivat oppia luonnossa kulkiessaan ja ne pienet asiat voivat vaikuttaa merkittävästi aikuisuudessa ratkaisuihin ja päätöksentekoon ympäristön kannalta positiivisesti (Parikka-Nihti 2011,55).

Varhaiskasvatuksessa mm. päivittäiset pienet teot, lapsen kuuleminen, taitojen kasvaminen ja oppimisympäristön laajentaminen ovat kestävää kehitystä. Kestävä kehitys on myös ympäristön ja toisen ihmisen kunnioitusta, jota varhaiskasvattaja voi omalla esimerkillään tuoda lapsiryhmän toimintaan. (Parikka-Nihti 2011, 15.) Kasvattajan olisikin hyvä olla tietoinen omasta henkilökohtaisesta maailmankuvastaan ja kasvatus- ja oppimisenäkemyksistään. Kestävä kehitys on arvokasvatusta, jossa tärkeitä arvoja ovat solidaarisuus, vapaus, tasa-arvo, suvaitsevaisuus, luonnon kunnioittaminen ja jaettu vastuu, joita kasvattaja omalla toiminnalla ja asenteellaan välittää lapsille ja työyhteisöön. Kasvattajan on syytä ymmärtää, että hän työskentelee sukupolvia eteenpäin, vaikka voi nähdä työnsä tuloksia lasten kanssa myös tässä hetkessä. (Parikka-Nihti 2011,42.)

Kestävän kehityksen ja ympäristökasvatuksen merkitys on suuri jokaiselle ihmiselle. On tärkeää, että jokainen huolehtii siitä, että meillä säilyy puhdas vesi, ilma ja ravinto niin tänä päivänä kuin tulevaisuudessa. Jokainen yksittäinen ihminen voi vaikuttaa näihin omalta osaltaan ja aikuisten tehtävänä on näyttää lapsille erilaisia toimintamalleja ja käytäntöjä ja kuinka niihin aidosti sitoudutaan. Lasten olisi tärkeää ymmärtää, mistä vesi ja ruoka tulevat, ja puutarhan hoito ja syötävien kasvien kasvattaminen lisää tätä ymmärrystä. Päiväkodissa tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi kasvattamalla herneenversoja ikkunalaudalla ja sitä kautta lapsi saa kokemuksen kasvin kasvattamisesta ja huolehtimisesta. Lasten tie kohti kestävää tulevaisuutta

avautuu, kun tuemme heidän hyvinvointiaan, toimintamahdollisuuksiaan ja osallisuuttaan sekä oikeuttaan saada elämyksiä ja kokemuksia erilaisista ympäristöistä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 153-155.) Ympäristökasvatuksen tavoitteita, ulottuvuuksia ja oppiseen vaikuttavia tekijöitä on kuvattu kuviossa 2.

KUVIO 2. Ympäristökasvatuksen tavoitteet (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 156).

Vetelin kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan luontoa, tutkivaa oppimista sekä liikuntaa (Vetelin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 4), joten polkumme idea sopi täydellisesti yhteen Kivitaskun päiväkodin painotusten kanssa. Pidemmällä polulla tehtävärastit olivat etäällä toisistaan, jotta myös liikuntaa tulisi lapsilla ja vanhemmilla kuin huomaamatta, samalla kun polun tehtävärasteja suoritetaan. Polkumme reitillä oli tietoutta metsässä ja luonnossa liikkumiseen ja niin sanottuja jokamiehen oikeuksia, jotka lasten olisi helppo oppia ymmärtämään. Jokamiehen oikeudet perustuvat lainsäädäntöön ja eri lakeihin (Suomen Latu 2020). Korteissamme jokamiehen oikeuksia olivat esimerkiksi, että metsässä saa poimia marjoja ja sieniä, uida ja onkia mato-ongella. Korteissa kerrottiin, mitä luonnossa saa ja mitä ei saa tehdä mm.

roskat kuuluvat roskakoriin, ei luontoon ja että sammalta ei saa repiä eikä puita kaataa. Nämä tietokortit olimme suunnitelleet ympäristökasvatusta ja kestävästä kehitystä ajatellen. Seuratesamme lapsia ja päiväkodin henkilökuntaa näillä rasteilla oli ilo kuulla ja huomata, kuinka hyvin lapset tiesivät luonnon hyvinvointiin liittyviä asioita. Rasteilla heräsi paljon keskustelua lasten keskuudessa ja varhaiskasvattajat osasivat tehdä lisäkysymyksiä aiheista. Tämä oli tavoitteemme, tosin siten, että paikalla olisivat olleet lapset ja heidän vanhempansa ja siten tietous ja jutut olisivat ehkä jatkaneet elämäänsä myös perheiden kodeissa.

3.3 Luonto hyvinvoinnin edistäjänä

Luonnon hyvinvointivaikutuksia ihmisiin on tutkittu paljon. Ihminen ja luonto ovat yhtä. Luonnossa ihmisen aistit herkistyvät, stressi vähenee, verenpaine laskee, mieli rauhoittuu, elimistön puolustuskyky kasvaa ja mieliala kohenee. Mitä pidempään luonnossa viettää aikaa, sitä enemmän positiivisia vaikutuksia on havaittavissa. (Lyytinen & Reini 2018,13-15.) Ei siis ole uusi keksintö, että luonto tekee ihmiselle hyvää. Jo muinaisessa Egyptissä tiedetään puutarhakävelyiden olleen masentuneiden faaraoiden lääke. (Leppänen ja Pajunen 2017.) Onnellisuuden lisääntyminen ja sairastavuuden väheneminen ovat tutkimusten mukaan luonnon läheisyyden aikaansaannoksia. Ihmisen hyvinvointia lisäävät luonnossa aktiivinen tekeminen, luonnon näkeminen ja kokeminen. Luonnossa ihmismieli piristyy ja murheet unohtuvat. (Mielenterveystalo 2020 .)

3.4 Luontoyhteyden tärkeys

Arkisesta lähiluonnosta lapset saavat tärkeitä kokemuksia ja elämyksiä, joiden kautta syntyy suhde ympäristöön ja ymmärrys oman ja yhteiskunnan hyvinvoinnin yhteyteen luonnon kanssa. Tämä suhde vaikuttaa aikuisuuteen saakka ja siksi se on erityisen tärkeää. Kaupunkisuunnittelussa tulisi ottaa luonto ja metsä huomioon, jotta sinne pääsisi helposti. (Polvinen, Pihlajamaa ja Berg 2012.) Wahlström ja Juusola (2017, 11-13) puhuvat kirjassaan lasten luontaisesti voimakkaasta ympäristöherkkyydestä, joka tarkoittaa, että lapset reagoivat luonnossa herkästi mm. tuoksuihin ja väreihin. He kokevat, että luontosuhteen vahvistaminen teknologiassa maailmassa olisi tärkeää, jotta myötätunto luontoa kohtaan ja ymmärrys suojelun merkityksestä kasvaisi. Parikka-Nihti & Suomelan (2014) mukaan lapsen on saatava mahdollisuus

viettä riittävästi aikaa erilaisissa ja mieleisissä ympäristöissä, että ympäristösuhde ja vastuullisuus ympäristöstä pääsee syntymään, ja etenkin luonnonvaraisessa ympäristössä oleminen vaikuttaa suuresti tähän. Tämä lisää lapsella niin sanottua ympäristöherkkyyttä ja positiivisen luontosuhteen syntymistä. Kasvatuksessa tulisi ottaa keskeiseen rooliin ympäristöstä huolehtiminen, kestävä elämäntapa ja luontosuhteen vaaliminen, koska luonto on meidän hyvinvointimme perusta. Mahdollisuus oman ympäristön kehittämiseen tulisi tarjota jokaiselle lapselle, tasa-arvoisesti.

Lyytinen ja Reini (2018, 22) kertovat kirjassaan biofilia-teoriasta, joka korostaa luontoyhteyttä ja pyrkii selittämään ihmisen halua olla luontoa lähellä. Biofilia tarkoittaa rakkautta elämään ja kaikkea sitä kohtaan, joka elää. Teorian mukaan alle 12-vuotiaiden lasten olisi hyvä olla paljon luonnossa ja saada luontoaltistusta, jotta rakkaus luontoympäristöä kohtaan vahvistuisi ja aktivoituisi. Metsässä lapset voivat vapaasti, ilman kontrollia, kosketella ja aistia luontoa. Yli-Viikari (2011) toteaa, että teoriaa tukee lasten yleisesti suurta kiinnostusta eläimiä ja eläinhahmoja kohtaan. Eläimen koskettaminen, sen lämpö ja pehmeys, saa aikaan rauhoittavan vaikutuksen, joka nostaa ihmisen hyvinolon hormonien, kuten endorfiinin, oksitosiinin ja dopamiinin tuotantoa. Eläimen kanssa toiminen kehittää lapsilla mm. tunnetaitoja ja empatian tunnetta sekä vahvistaa itsetuntoa. Eläimet ovat luotettavia, ne eivät kerro salaisuuksia eteenpäin ja ne tuovat iloa ja turvallisuuden tunnetta. Tapahtumassamme piti alun perin olla mukana yrittäjä, jolla on hevospedagogista toimintaa. Yrittäjän piti kertoa lapsille hevostietoutta ja lapsilla olisi mahdollisuus koskettaa ja saada kokemus elävästä eläimestä. Samalla halusimme, että yrittäjä ja hevospedagogiikka tulee tutuksi vanhemmille, joilla on erityislapsi ja sitä kautta olisi mahdollisuus saada terapiaa. Koronasta johtuen yrittäjä ei osallistunut tapahtumaan.

3.5 Luonto ja terveys

Lasten terveyttä ja hyvinvointia heikentävät fyysinen passivoituminen, digitalisoituminen ja kaupungistunut yhteiskunta, jossa ei koeta yhteyttä luontoon. Lapsilla on lisääntynyt nykyisten elämäntapojen myötä diabetes, ylipaino ja masentuneisuus. Ongelmien syynä nähdään osittain luonnosta etääntyminen. Kontrolloitu kaupunkiympäristö, holhoaminen ja hygieniatason nousu vie lapsilta mahdollisuuden kokea seikkailuja ja vapaata leikkiä luonnonympäristössä.

(Marjamäki 2018.) Lapset tarvitsevat liikuntaa normaalin fyysisen kehityksen ja kasvun kannalta. Lihakset, luut ja jänteet vahvistuvat liikkuesssa, samoin hengitys- ja verenkiertoelimistö. Liikunnan avulla ehkäistään tehokkaasti mm. ylipainoa ja diabetesta. Lisäksi lapsen tasapaino ja kehonhallinta kehittyvät epätasaisessa metsämaastossa. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 136-141.)

On tutkittu, että luonnossa ylivilkkaan lapsen oireet lievittyvät aistimalla luonnon eri elementtejä, kuten ääniä ja näkymiä. Luonto antaa mahdollisuuden rauhoittua, rentoutua ja virkistyä, ja lisäksi se mahdollistaa lapsen itsetunnon vahvistumisen ja minäkuvan selkiytymisen. Lasten stressitasot laskevat ja fyysinen aktiivisuus lisääntyy heidän vietettyään aikaa luonnossa. Metsässä kulkiessa altistuu myös terveyttä edistävälle mikrobeille. Ihmisille hyödylliset mikrobit vähentävät sairastumista mm. astmaan ja allergioihin. Olisi tärkeää, että kasvattajat ohjaavat ja mahdollistavat lasten pääsyn luontoon. Perheenä luonnossa vietetty aika vahvistaa perhesuhteita ja sitä kautta kasvattajalle muodostuva hyvinvointikokemus lisää lapsen hyvinvointia. Tutkimusten mukaan vihreät lähiliikunta-alueet pidentävät elinikää ja vähentävät aggressiivista käyttäytymistä, väkivaltaa ja rikollisuutta. (Marjamäki 2018.)

Metsässä ja poluilla kulkiessa lapsen motoriset taidot kehittyvät paremmin kuin millään keinotekoisesti tehdyllä radalla. Vihreä leikki- ja oppimisympäristö auttaa tukemaan keskittymisvaikeuksista ja motivaationpuutteesta kärsiviä lapsia kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Myös ADHD-lapsille metsä tuo rauhaa levottomuuteen ja häiriökäyttäytymiseen (Lyytinen & Reini 2018,20-22.) Lapset nauttivat luonnossa liikkumisesta ja ulkoilusta, jos siihen annetaan mahdollisuus ja sitä tuetaan ja kannustetaan. Metsässä ja luonnossa lapsella on mahdollisuus käyttää luovuutta ja mielikuvitustaan, kun taas jatkuvasti ohjatussa toiminnassa hän saattaa passivoitua. (Polvinen, Pihlajamaa ja Berg 2012). Luonnossa voi liikkua monella tavalla ja ympäri vuoden, kaikkina vuodenaikoina. Se on ilmaista, ekologista ja mahdollista kaikille, joko lähiviheralueilla, metsissä tai vesistöissä. (UKK-instituutti 2018.)

4 OPPIMISEN ALUEET LUONTOPOLULLA

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa (2018) on kerrottu viidestä eri osa-alueesta, jotka ovat keskeisessä asemassa, kun suunnitellaan varhaiskasvatuksen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä. Nämä alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisessa suunnittelussa yhdessä lasten kanssa. Suunnitellessamme toiminnallista luontopolkua halusimme ottaa kaikki osa-alueet huomioon ja suunnitella niistä yhteneväisen kokonaisuuden. Olimme suunnitelleet kaksi eri vaihtoehtoa kulkea luontopolkua, isommille lapsille oli pitempi reitti ja pienille lapsille päiväkodin viereen lyhyemmän reitin, jossa oli myös mahdollisuus tarvittaessa työntää rattaita. Tarkoituksena oli kannustaa myös pienet itse kävelemään luontopolulla. Vanhemmilla on suuri merkitys siinä, miten lapset suhtautuvat liikkumiseen ja liikuntaan. Vanhempien oma esimerkki ja kannustaminen motivoivat ja auttavat lapsia liikunnan pariin. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016, 16.)

4.1 Kielten rikas maailma

Kieli on meidän ihmisten vuorovaikutuksen, ymmärtämisen, ajattelun ja oppimisen kannalta tärkeä väline. Opimme kielen ollessamme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa. Hyvät ja turvalliset ihmissuhteet auttavat oppimaan ja ovat sen perusedellytyksiä. Lasten pedagogisessa oppimisessa painotetaan leikin merkitystä ja sen kautta oppimista, sillä silloin lapsi säilyttää leikin tuoman ilon ja innostuksen. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin tukea lapsen puheen ja kielen kehitystä, lukemistietoisuuden kehittymistä ja lasten omien ajattelutaitojen kypsymistä. (Karvonen 2009, 56.)

Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan ja tuetaan lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta teksteihin, kulttuureihin ja kieliin. Kielen kehityksen tukeminen on yhteydessä lapsen monilukutaidon kehittymiseen. Lasten kehittyvät kielelliset taidot antavat heille uusia keinoja vaikuttaa, mahdollisuuden osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen. Kielen avulla lapsi toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja ottaa haltuun erilaisia asioita ja tilanteita. Varhaiskasvatuksen eri tilanteissa käytetään tarkkaa ja kuvailevaa kieltä. Tarvittaessa apuna käytetään tukiviittoa, kuvia tai esineitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40-41.)

Kun lasten sanavarasto ja kielellinen muisti laajenevat, heidän kielellinen ilmaisunsa monipuolistuu, esimerkiksi laululeikit ja lorut tukevat kielellisen muistin kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Vetelin varhaiskasvatuksessa tavoitteena on leikkiin ja liikkumiseen kannustava toimintakulttuuri ja oppimisympäristöt, joissa ymmärretään leikin ja liikunnan merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Erityistä huomiota kiinnitetään ympäröivän luonnon hyödyntämiseen ja monipuoliseen liikkumiseen. (Vetelin varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 15.)

Luontopolun pisteitä suunnitellessamme halusimme tuoda esiin mahdollisimman monenlaista kielellistä toimintaa kuten loruja, lauluja ja runoja. Luontopolulla ja tehtävärasteilla mahdollistettiin lapsen ja kasvattajan välinen vuorovaikutus ja aikuiselle annettiin mahdollisuus syventää pisteitä oman persoonansa mukaan. Annoimme pisteillä toimimiseen raamit, joita aikuiset tai lapset voivat soveltaa ja keksiä lisää oman innostuksensa mukaan. Ulkona tehtävät lorutukset ja laulut ovat mielekkäitä ja auttavat lasta kielellisen ilmaisun oppimisessa ja kielellisen muistin kehittymisessä. Niitä voi yhdistää ympärillä olevaan luontoon, kuten muurahaispisteellä (KUVA 3), jossa loruiliin muurahaisesta, tutkittiin, ovatko muurahaiset jo heränneet ja jotkut ryhmät lauloivat vielä muurahaislaulun. Näin saatiin monipuolista toimintaa pisteelle.

KUVA 3. Muurahaispiste

4.2 Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten kuvallisen, sanallisen sekä musiikillisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä antaa mahdollisuus tutustua kulttuuriperintöön ja eri taiteenaloihin. Lapsille on luontaista kokonaisvaltainen ilmaisu ja ilmaisujen eri muotojen yhdisteleminen. Lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisuutta ja myönteistä minäkuvaa edistävät erilaiset kokemukset taiteesta ja niiden ilmaisu. Kun lapset tutkivat ja tulkitsevat erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla, heidän oppimisen ja ajattelun taitonsa kehittyvät. Lasten eettisen ajattelun kehittymiselle on keskeistä kyky luoda mielikuvia ja kuvitella asioita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Ilmaisun eri muodot antavat lapsille keinoja hahmottaa ja kokea maailmaa heitä kiinnostavalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu antaa lapsille motivoivia keinoja tunteiden, havaintojen ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muodoissa hyödynnetään erilaisia työpajoja, moniaistisuutta, oppimisympäristöjä kuin myös lähialueen tarjontaa hyödyntäen. Ilmaisumuotoihin tutustuttaessa merkityksellistä on oppimisympäristöjen innostavuus, esteettisyys, monipuoliset välineet ja materiaalit sekä hyvä ohjaus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 43.)

Päiväkodin lähimetsässä, johon olimme luontopolun suunnitelleet, on lasten rakentama ”röllin maja”. Sen läheisyyteen olimme suunnitelleet peikkoaskartelupisteen (KUVA 4). Jokainen lapsi sai etsiä ja valita itselleen sopivan kiven, johon sitten askarrettiin tusseja ja luonnonmateriaaleja käyttäen peikko. Valmiit työt kuvattiin ja jätettiin metsään ”röllin majalle” (KUVA 5). Halusimme tällä pisteellä tarjota lapsille mahdollisuuden mielikuvituksen ja omaan taiteelliseen ilmaisuun ja esteettisyyden kehittymiseen. Alkuperäisen suunnitelman mukaan myös vanhemmat olisivat voineet askarrella oman peikkonsa ja perhe olisi voinut motivoitua käymään myöhemmin katsomassa, mitä peikoille kuuluu ja näin olisi mahdollistettu ja innostettu perhettä viettämään yhteistä aikaa metsässä ja liikkuen.

KUVA 4. Peikkoaskartelu

KUVA 5. Peikot

Luontopolun varrella oli satuhieronta piste (KUVA 6), missä aikuinen luki runoa ja lapset piirsivät toistensa selkään runon mukaisia kuvioita. Satuhieronta on sosiaalinen ja tunteita herättävä kokemus. Se kehittää keskittymiskykyä ja samalla on mahdollisuus rauhoittua ja kuunnella metsän ääniä. Tavoitteena oli antaa lapsille ja vanhemmille yhteinen rentoutumishetki metsässä, jolloin vanhempi olisi tehnyt lapselleen satuhierontaa, mutta poikkeusolojen vuoksi jouduimme muuttamaan suunnitelmia ja miettimään pistettä uudelleen. Päädyimme siihen, että lapset tekivät satuhieronnan toinen toisilleen, ja myös varhaiskasvattaja toimi hierojan roolissa.

KUVA 6. Satuhieronta

Polun varrelta löytyi myös pupun mysteerilaatikko -piste (KUVA 7 ja KUVA 8). Olimme laittaneet kolmeen laatikkoon erilaisia materiaaleja, joita lapset tunnustelivat ja yrittivät arvata, mitä niissä oli. Olimme laittaneet yhteen käpyjä, toiseen metsän materiaaleja ja viimeiseen vanua ja pehmopupun. Halusimme tutustuttaa lapset tuntoaistin avulla erilaisiin materiaaleihin ja innostaa käyttämään omaa mielikuvitusta sen pohtimiseen, että mitä laatikot mahtavat sisältävät. Lopuksi oli mahdollisuus kurkata laatikkoon ja katsoa arvasiko oikein. Tehtävä sopi paremmin isommille lapsille kuin pienille, koska pienet arastelivat vähän ja olisivat heti halunneet kurkata laatikkoon. Isommat lapset osasivat käyttää jo paremmin omaa ajattelukykyään ja heillä oli malttia tunnustella materiaaleja.

KUVA 7. Pupun mysteerilaatikko

KUVA 8. Lapset mysteerilaatikolla

Luontopolun varrella oli kortteja, joissa oli tietoutta metsästä ja ympäristöstä. Tarkoituksemme oli, että niistä keskustellaan yhdessä ja lapset saavat tietoa luonnosta ja eettinen ymmärrys kehittyi. Korteissa oli tietoa siitä, mitä metsässä saa tai ei saa tehdä, saako metsään heittää roskia jne. Hyviä keskusteluja syntyi lasten ja hoitajien välille, koska hoitajat osasivat pysähtyä juttelemaan niistä lasten kanssa.

4.3 Minä ja meidän yhteisömme

Lasten aloittaessa varhaiskasvatuksen heidän elinpiirinsä laajenee kodin ulkopuolelle. Kodin sääntöjen, arvojen ja toimintamallien lisäksi lapset kohtaavat uudenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksessa kehitetään lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitellaan siinä toimimista. Tehtävää lähestytään erilaisista näkökulmista, kuten katsomusten, eettisen ajattelun, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kautta. Toiminnassa on mahdollista käyttää monipuolisesti esimerkiksi musiikkia, satuja, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Lapsia kulttuuriseen vuorovaikutukseen, osaamiseen ja ilmaisuun sekä oppimisen ja ajattelun laaja-alaiseen kehittymiseen tukee erityisesti minä ja meidän yhteisömme -oppimisaalue. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 44.)

Lasten eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan miettimällä heidän kanssaan eri tilanteissa esiintyviä tai askarruttavia eettisiä kysymyksiä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 44.) Luontopolulla mietittiin ja pohdittiin metsään ja luontoon liittyviä eettisiä aiheita esim. saako metsää roskata tai saako muurahaispesää tökkiä kepillä. Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää miettiä lasten kanssa tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa hyvän tulevaisuuden toteutumiseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 45.) Luontopolulla olevien tietokorttien avulla lapset pohtivat miten voisivat pitää huolta luonnosta, eläimistä ja metsästä ikätason mukaisesti.

Vetelissä luonto ja liikunta on vahvasti esillä kunnan palveluissa ja varhaiskasvatuksessa. Oppimisympäristön laajentaminen lähiympäristöön yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa on tärkeää. Ohjataan lapsia avoimeen, pohtivaan, toista kunnioittavaan ja suvaitsevaan vuorovaikutukseen. (Vetelin varhaiskasvatussuunnitelma 2019,15.)

Luontopolku tapahtumalla halusimme antaa mahdollisuuden perheiden tutustua toisiinsa vapaassa ympäristössä ja luoda kiireettömät puitteet. Tavoitteena oli myös tukea perheen yhteisöllisyyttä ja antaa perheille vinkkejä matalan kynnyksen yhteiseen tekemiseen, joka ei vaadi rahaa ja olisi koko perheelle sopivaa toimintaa. Koronapandemian vuoksi jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme tässäkin osuudessa. Olimme suunnitelleet peruuntuneen hevospedagogiikkapisteen yhteyteen keppihevosradan, joka kuitenkin pidimme, koska siinä tuli hyvin erilaista liikuntaa, motoriikkaa, ilmaisua ja eläytymistä esille. Keppihevosradalla oli lisäksi hevosaiheinen laulu, joka kehitti kielellistä ilmaisua (KUVA 9).

KUVA 9. Keppihevosrata

4.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksessa tehtävänä on antaa lapsille valmiuksia havainnointiin, jäsentämiseen ja ympäristön ymmärtämiseen. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 46). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa heidän myönteistä suhtautumistaan matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös ympäristö- ja teknologiakasvatusta. Oppimisympäristöihin liittyvät lasten omat havainnot, kokemukset ja elämykset. Ne auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään oppijoina ja ajattelijoina. Lasten monilukutaitoa edistää heidän kehittyvä taitonsa nimetä asioita ja käyttää erilaisia käsitteitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 46.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita, että oppimisympäristöjä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 46.)

Pyrimme suunnittelemaan toiminnallisen luontopolun siten, että kaikki kolme ulottuvuutta tulisi otettua huomioon. Toiminta pisteet olivat enimmäkseen oppimista ympäristössä kuten peikkoaskartelupiste. Tietokorttien avulla lapset oppivat ympäristöstä uusia ja erilaisia asioita kuten sen, mitä metsässä ja luonnossa saa/ei saa tehdä (KUVA 10). Toimimisen ympäristön puolesta otimme suunnitelmassamme huomioon siten, että annoimme ennen polulle lähtöä jokaiselle ryhmälle muovipussin, johon he saisivat kerätä roskaa matkan varrelta ja näin pitäisivät luonnon siistinä. Mukava oli huomata, kuinka innokkaasti lapset keräsivät roskat pois. Yksi ryhmä ei meinannut malttaa lähteä polulle, kun niin innokkaasti keräsivät roskaa talven jäljiltä päiväkodin omasta pihasta. Lapset ovat kyllä hyvin ympäristötietoisia. Hyvien ja myönteisten kokemusten kautta lapset oppivat kunnioittamaan luontoa ja sen eläimiä. Vaikka vanhemmat nyt eivät voineetkaan osallistua luontopolkuun, niin toivomme, että lasten oma innostus siirtyisi heidän mukanaan koteihin ja sitä myöten vanhemmatkin lähtisivät yhdessä luontoon lasten kanssa.

KUVA 10. Tietokorttien tutkimista

4.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn- oppimisen alueeseen sisältyy Liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018,47.)

Tutkimusten mukaan kaikenikäiset suomalaiset liikkuvat liian vähän. Liikuntasuosituksia onkin tarkasteltu ja lasten päivittäinen liikuntasuositus on tällä hetkellä 3 tuntia päivässä, vaihdellen vauhdikkaasta kevyeen liikuntaan. Tärkeää on myös muistaa arjen rauhalliset touhuilut ja riittävä lepo ja uni. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016.) Lapsen kasvun ja normaalin kehittymisen kannalta reipas liikkuminen on välttämätöntä. Liikunnalla varmistetaan lapsen fyysinen, henkinen ja sosiaalinen hyvinvointi. Liikunta parantaa keskittymiskykyä sekä kehittää ajatus- ja muistitoimintoja. (LiikU, 2020.)

Vetelin päiväkodin arvoja ovat leikki, liikunta ja läheisyys. Halusimme ottaa nämä tärkeät arvot myös huomioon, kun suunnittelimme toiminnallista luontopolkua. Suunnittelimme pisteet niin, että kaikki osa-alueet tulisivat täytetyksi ja mielestämme onnistuimmekin siinä. Päiväkoti sijaitsee metsän vieressä, joten se oli luonnollinen paikka toteuttaa luontopolku. Ennen luontopolulle lähtöä oli hyvä huolehtia turvallisuudesta laittamalla kumisaappaat jalkaan ja turvaliivit päälle. Kasvattajilla oli reppu mukana, jossa oli eväät ja ensiapuvälineet. Olimme edellisenä iltana laittaneet luontopolusta kertovan kyltin metsän reunaan, koska metsässä käy frisbeegolfaajia, jotta he osaavat ottaa luontopolulla olijat huomioon. Olimme tehneet kartan (KUVA 11), jossa näkyi molemmat luontopolun reitit ja metsään olimme laittaneet nuolia ohjaamaan oikealle reitille. Lapsista oli hauskaa samalla etsiä uusia nuolia ja näin matka eteni mukavasti.

KUVA 11. Luontopolun kartta

Olimme suunnitelleet muutaman liikuntapainotteisen pisteen, keppihevosradan ja etana-Ellipisteen, joissa tuli hyppimistä ja selällään keinumista. Luontopolulla oli piste, jossa lasten maa-laamilla kiikareilla tutkittiin luontoa: mitä siellä näkyy ja kuuluu. Pisteessä vieressä oli kivi, johon lapsi pystyi kiipeämään tähystämään metsää (KUVA 12). Tämä piste tuki lapsen motorista kehitystä, mielikuvitusta, aisteja ja kielellistä kehitystä.

KUVA 12. Lapset kiikaroivat kivellä

Suunnittelimme pisteen, jossa juteltiin ja pohdittiin orava-aiheisia asioita, kuten mitä orava syö (KUVA 13). Tämä piste tuki lapsen silmän ja käden yhteistyön kehittymistä, kielellistä kehitystä ja mielikuvitusta. Pisteessä sai myös heittää käpyjä ämpäriin ja laskea, montako osui maaliin. Piste sijaitsi tolpan alla, jonka ympärillä oli paljon syötyjä käpyjä ja näin lapset saivat mahdollisuuden nähdä oikean oravan ja syödyt kävyt vielä konkretisoivat keskustelua. Harmi, että yksikään ryhmä ei nähnyt oravaa juuri silloin.

KUVA 13. Oravapiste ja kävyn heitto

5 OPINNÄYTETYÖN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Keväällä 2019 ryhdyimme keskustelemaan opinnäytetyön tekemisestä ja yksi ryhmämme jäsen oli jo kypsytellyt ajatusta järjestää päiväkodin lapsille ja vanhemmille luontopolku. Tästä ajatuksesta aloimme työstää perheille suunnattua toiminnallisen luontopolun järjestämistä. Nykypäivän vanhemmat ja perheet ovat jatkuvassa kiireessä. Työelämän vaatimukset ovat kasvaneet ja vanhempien ja lasten harrastukset vievät perheiltä yhteistä aikaa. Olemme nähneet muutoksen myös omissa työpaikoissamme. Halusimme mahdollistaa perheille yhteisen, kiireettömän hetken luontopolun muodossa. Yhteistyökumppaniksi valikoitui päiväkotiki Kivitasku, koska yksi meistä opiskelijoista työskentelee siellä ja asiasta oli jo käyty keskustelua päiväkodin johtajan sekä varhaiskasvatuksen henkilökunnan kanssa. Päiväkodin vieressä on metsä ja muutoinkin tapahtumaamme sopivaa luontoa, joten sinne oli luontevaa ryhtyä suunnittelemaan toimintaa.

Heinäkuussa 2019 me opiskelijat pidimme palaverin ja tutustuimme päiväkodin lähimetsään ja siellä oleviin reitteihin, joita voisimme hyödyntää suunnittelussamme. Tutustuttuamme ympäristöön päädyimme suunnittelemaan kaksi eri mittaista luontopolkua ja näin mahdollistaisimme kaiken ikäisten ja kuntoisten osallistumisen. Pohdimme myös, että näin voisimme jakaa toiminta- ja tietouspisteiden haastavuutta eri ikäisille lapsille. Tässä vaiheessa meillä oli jo paljon ajatuksia ja ideoita siitä, millaisia toimintapisteitä polun varteen tekisimme, ja etsimme niille sopivia kohtia toimintaympäristöstä.

Me opiskelijat asumme melko kaukana toisistamme, joten päätimme hyödyntää suunnittelussa koulun lähiopetuspäiviä. Lähiopetuspäivien aikana lokakuussa 2019 kävimme tapaamassa kasvatustyön opettajaa, jolle kerroimme ideastamme. Saimme häneltä vinkkejä ja uusia ideoita siihen, miten voisimme työmme toteuttaa. Tästä innostuneina mietimme ja kerroimme ideoitamme sekä hyviä toteutustapoja toisillemme pitkin syksyä koulussa ja pidimme tiivistä yhteyttä toisiimme myös puhelimitse ja sähköpostitse. Toteutussuunnitelman esittelimme opinnäytetyöseminaarissa marraskuussa 2019. Suunnitelma hyväksyttiin, joten pääsimme kunnolla vauhtiin opinnäytetyön toiminnallisen osuuden suunnittelussa.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2018) painotetaan lasten ja vanhempien osallisuutta. Teimme vanhemmille kyselyn tammikuussa 2020 ja kysyimme heidän ajatuksiaan perheiden yhteisestä ajasta, päiväkodin toiminnasta ja ehdotuksia yhteiseen tekemiseen. Teimme kyselyn perinteisesti kotiin jaettavana paperiversiona (LIITE 1). Halusimme näin antaa vanhemmille mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistaa heitä, kun suunnitelimme toiminnallista luontopolkua. Kyselyn tavoitteena oli myös herätellä perheitä miettimään yhteisen ajan merkityksellisyyttä. Kyselyssä tuli ilmi, että monet vanhemmat toivoivat perheen yhteisiä ulkotapahtumia päiväkodille, joten totesimme, että suunnitelmamme toiminnallisesta luontopolusta oli toivottua toimintaa. Kyselyitä lähetettiin koteihin 50 kappaletta ja palautuksia saimme 10 kappaletta. Vanhempien vastauksista teimme yhteenvedon, joka oli nähtävillä Kivitaskun päiväkodin henkilökunnalle tarkoitetulla ilmoitustaululla. Vanhempien vastauksissa oli hyödyllisiä ajatuksia, ideoita ja toiveita päiväkodin toimintaan ajatellen.

Tammikuussa 2020 pidimme kaksi palaveria, joissa päätimme lopullisesti, millaisia toiminnallisia pisteitä luontopolun varteen teemme. Päätimme myös kirjallisen työn jakamisesta eli kuka perehtyy tarkemmin mihinkin teoreettisen viitekehyksen osa-alueeseen. Pohdimme, miten otamme huomioon päiväkodin lasten osallisuuden perheiden yhteiseen tekemiseen ja mahdollisesti luontopolun suunnitteluun. Päädyimme siihen, että päiväkodin 5-vuotiaat lapset piirtäisivät, mitä he haluaisivat tehdä oman perheensä kanssa yhdessä vapaa-ajallaan. Helmikuussa 2020 pidimme 5-vuotiaille lapsille lastentarhanopettajien avustuksella pedagogisen hetken, jossa he saivat piirtää valitsemillaan kynillä (puuvärit, tussit tai lyijykynä) kuvia siitä mitä he haluaisivat tehdä perheensä kanssa. Lapset eivät tienneet vielä tulevasta luontopolusta emmekä antaneet heille mitään lisätietoa tai johdatelleet heidän ajatuksiaan liikunnan tai vuodenaikojen mukaan. Piirustuksista kävi ilmi, että lapset haluavat tehdä varsin yksinkertaisia asioita yhdessä, kuten pelata jalkapalloa isän kanssa, käydä perheen kanssa kaupassa ja syödä jäätelöä puistossa. Lapset saivat viedä piirustukset kotiin ja toivomme, että se herätti myös keskusteluja lasten ja vanhempien välillä.

Helmikuussa 2020 teimme luontopolun pisteille laminoidut ohjeet ja kyltit. Etsimme internetistä sopivia kuvia ja loruja sekä varmistimme niiden käyttöoikeudet. Teimme myös kartongista isoja erivärisiä nuolia, joilla saisimme varmistettua, että luontopolun käyttäjät kulkevat haluttuun suuntaan ja oikeassa järjestyksessä. Luontopolulla ei ollut kronologista järjestystä, joten sen olisi voinut kiertää missä järjestyksessä vain, mutta tällä keinoin varmistimme sen, etteivät kiertävät ryhmät ole yhtä aikaa samalla pisteellä.

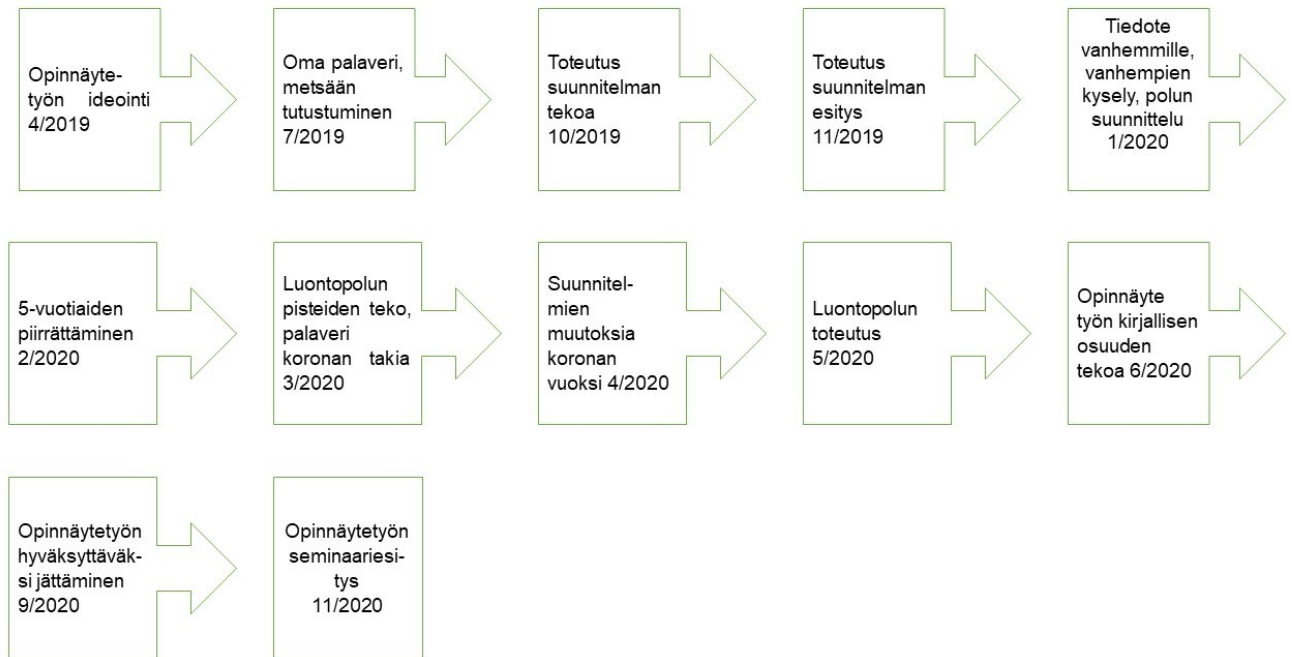
Alkuperäisessä suunnitelmassamme olimme sopineet päiväkodin kanssa, että toiminnallinen luontopolku pidetään toukokuussa ja se on samalla päiväkodin kevätjuhla. Tiedotimme vanhempia tästä tulevasta tapahtumasta päiväkodin sähköisenjärjestelmän kautta tammikuussa 2020 (LIITE 2). Oli tarkoitus, että paistamme ulkona makkaraa luontopolun jälkeen ja vanhemmat voivat jutella myös keskenään ja luoda näin sosiaalisia suhteita toistensa kanssa. Tämä toive tuli myös esiin vanhempien kyselyssä. Suunnitelmissamme oli, että vanhemmat olisivat kiertäneet luontopolun oman lapsensa kanssa ja päiväkodin varhaiskasvattajat olisivat toimineet pisteillä ohjaamassa toimintaa pukeutuneena eläinhahmoiksi ja peikoiksi sekä innostamassa myös vanhempia kokeilemaan ja osallistumaan kaikkeen toimintaan. Olimme suunnitelleet, että esimerkiksi pupun mysteerilaatikolla olisi päiväkodin varhaiskasvattaja pukeutuneena pupuksi esittelemässä pisteen toimintaa ja peikkoaskartelupisteellä olisi ollut peikkoja auttamassa lapsia askartelussa. Eläinhahmot olisivat mielestämme antaneet lapsille enemmän innostusta ja mielenkiintoa kyseisiin toimintapisteisiin.

Talvella puhjennut koronapandemian ja siitä seuranneen poikkeusolojen vuoksi jouduimme tekemään uudet suunnitelmat ja muutimme pisteiden toimintaa. Jouduimme muuttamaan koronapandemian vuoksi koko toimintatapaa, jolla luontopolun toteuttaisimme, ja koska päiväkoti oli kuitenkin auki ja heidän johtajalleen sopi, niin päätimme toteuttaa luontopolun ilman vanhempia ja vain sillä hetkellä hoidossa oleville lapsille. Päiväkodin johtaja tiedotti tästä muutoksesta vanhempia huhtikuussa 2020 sähköisen viestinnän kautta, samalla kun kertoi muutoinkin koronan vaikutuksesta päiväkodin toimintaan. Henkilökunnalle oli tarkoitus pitää tiedotustilaisuus luontopolusta huhtikuussa 2020, mutta sekin peruuntui koronan vuoksi. Opinnäytetyöryhmämme jäsen, joka työskentelee Kivitaskun päiväkodissa, kävi kertomassa luontopolun muutoksesta ja toteutuksesta jokaisessa ryhmässä erikseen huhtikuussa 2020. Suureksi harmiksemme jouduimme myös perumaan eläin- ja luontoavusteiseen sekä sosiaalipedagogiseen hevostoimintaa erikoistuneen yrittäjän osallistumisen. Hänellä olisi ollut poni mukana ja hän olisi pitänyt lapsille hevostietoutta ja samalla lapset olisivat saaneet koskettaa, haistaa ja aistia hevosta. Suunniteltu makkaranpaisto vaihtui mukaan otettaviin eväisiin, jotka lapset söivät metsässä luontopolun varrella. Luontopolun siirtäminen myöhemmäksi olisi vaikeuttanut meidän opintojemme etenemistä, koska emme voineet tietää, kuinka kauan koronapandemia kestää ja vaikuttaa siten kokoontumisrajoituksiin.

Edellisenä iltana ennen 6.5.2020 järjestettyä luontopolkua, kävimme viemässä metsään lamioidut ohjeet luontopolun pisteille ja nuolet osoittamaan luontopolun reitin. Olimme suunnitelleet kaksi eri reittiä, lyhyemmän ja pidemmän. Pidemmälle reitille olimme suunnitelleet vanhemmille lapsille pedagogisesti sopivaa toimintaa ja lyhyemmälle reitille pienille lapsille soveltuvaa toimintaa. Aamulla menimme jo hyvissä ajoin päiväkodille valmistelemaan luontopolkua ja lasten eväitä. Veimme jokaiselle ryhmälle evääksi mehua ja välipalakeksejä. Luontopolku oli suunniteltu olevan aamupäivällä ulkoilu-aikaan klo 9—11. Koronarajoitukset määrittivät ryhmäkokoja, joten porrastimme ryhmien liikkeelle lähtöä. Luontopolulle osallistui kolme ryhmää, joissa oli yhteensä 17 lasta ja kuusi hoitajaa. Esittelimme ulkona itsemme ryhmälle ja kerroimme, että metsässä on nuolia, joita voi seurata ja siellä on myös pisteitä, joissa on erilaisia tehtäviä. Kerroimme myös palautelaatikosta ja siellä olevista hymy/surunaamoista ja mitä ne tarkoittavat. Annoimme jokaiselle ryhmälle pussin, johon he voivat kerätä roskia matkan varrelta ja näin osaltaan auttaa pitämään metsää siistinä. Yksi opiskelija jäi päiväkodille ohjeistamaan ryhmiä lähdössä ja ottamaan heitä vastaan takaisin tullessa. Kaksi meistä opiskelijoista lähti metsään havainnoimaan ja seuraamaan lasten ja aikuisten toimintaa ja saimme sitä itsellemme hyödyllistä tietoa mikä luontopolulla toimi ja mikä ei. Pyysimme myös suullista palautetta päiväkodin johtajalta luontopolun jälkeen. Iloisista ilmeistä ja hyvästä palautteesta päätelimme, että toiminnallinen luontopolku oli oikein onnistunut. Kaikki luontopolun materiaalit jäivät päiväkodille ja he ovat jo suunnitelleet toteuttavansa luontopolun myös vanhemmille, kunhan tämän hetkinen maailman tilanne rauhoittuu. Lähes kaikki luontopolulla käytetyn materiaalin saimme päiväkodilta tai käytimme kierrätysmateriaaleja. Lopullinen kustannus luontopolulle oli n.20e, joka koostui eväskekseistä, tusseista ja narusta.

Teoriaosuuden kirjoittamiseen olimme jakaneet kolmeen osaan, ja jokainen meistä otti yhden osan itselleen tarkempaan tarkasteluun. Korona aiheutti omat haasteensa myös tähän osuuteen, sillä kirjastot olivat kiinni eikä materiaalia ollut kovin helposti saatavissa ja siksi jouduimme turvautumaan paljolti internetistä löytyviin lähteisiin. Olimme löytäneet jokaisella sopivan ajankohdan tapaamiselle kesäkuun puoleen väliin Jyväskylään, joten emme juurikaan hyötyneet enää siitä, että kirjastot lopulta aukesivat kesäkuun alussa 2020. Saimme kuitenkin mielestämme hyviä ja relevantteja lähteitä internetistä ja muutaman kirjankin saimme kaikesta huolimatta. Työstimme opinnäytetyötämme jokainen tahollamme vielä koko kesän ajan, kunnes elokuussa 2020 lähetimme ensimmäisen version opettajan tarkistettavaksi. Saimme opettajaltamme palautetta, jonka pohjalta teimme opinnäytetyöhömmme vielä muutamia lisäyksiä ja korjauksia ja lähetimme lopullisen version tarkastukseen syyskuussa 2020.

Olimme tehneet opinnäytetyön etenemisestä suunnitelman, jonka esitimme opinnäytetyöseminaarissa marraskuussa 2019. Opinnäytetyö eteni suunnitellun aikataulun mukaisesti. Lopuseminaarin pääsimme pitämään jo lokakuussa 2020, suunnitellun marraskuun sijaan.

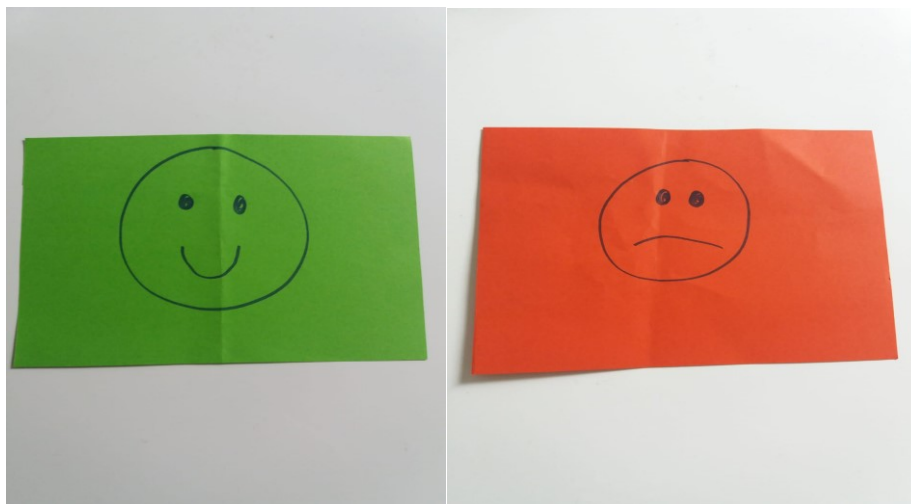

KUVIO 3. Opinnäytetyön eteneminen vaiheittain

6 OPINNÄYTETYÖN ARVIOINTI

Toiminnallisen opinnäytetyön johtopäätökset ja arvioinnin teimme oman havainnoinnin ja lasten sekä päiväkotiki Kivitaskun henkilökunnan palautteiden perusteella. Tässä työssä lapset piirsivät ja vanhemmat antoivat arvokasta tietoa vastaten kirjallisesti toimintaa kartoittavaan kyselyyn. Meidän tavoitteenamme oli kehittää toiminnan toteuttamisen ja suunnittelun taitoja sekä vahvistaa teoreettista osaamista varhaiskasvatuksen sosionomin työtehtävät huomioiden. Tavoitteenamme oli vanhemman ja lapsen yhteisen tekemisen ja osallisuuden kokemuksen tukeminen toiminnan avulla sekä kehittää lapsen luonnon tietämystä ja tukea lapsen pedagogisia oppimisen alueita luontopolulla luontokasvatuksen kautta. Pyrimme tarjoamaan perheille matalan kynnyksen toimintaa hyödyntäen luonnon monimuotoisuutta tarkasteltaessa ihmisen fyysisistä, psyykkistä sekä sosiaalista hyvinvointia.

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa käytimme arviointivälineenä havainnointia ja palautekyselyä, joka oli opinnäytetyön kannalta tärkeä arviointimenetelmä. Päiväkodin lapsilta ja henkilökunnalta pyydettiin palaute toiminnallisen päivän suunnittelusta ja toteutuksesta välittömästi luontopolun jälkeen vihreillä hymynaama- ja punaisilla surunaamalappuilla (KUVA 14). Henkilökunta kirjasi lappuihin omia kommenttejaan sekä lasten ajatuksia.

KUVA 14. Palautekyselyn hymy- ja surunaamat

Sopivan mittainen reitti. Nuolet hyvin sijoitettu lähekkäin, mielenkiinto riitti koko matkan. Pienille voisi olla enemmän konkreettisia tehtäviä.

Käpyjen heitto, hevosrasti ym. joissa rehellistä tekemistä olivat pienille mieluisimpia.

Vetelin varhaiskasvatuksen arvot tulevat esille tässä luontopolussa (luonto, liikunta, läheisyys). Monipuolisia juttuja, lapsia kiinnostavia.

Tehtävät olivat kivoja.

Lapset kaipaivat oikeita eläimiä polun varrelle. Mehu oli vähän laihaa. Eväiden syönti kivointa.

Oikein mukava tehtävärata kokonaisuudessaan.

Sopiva lapsille ja aikuisille. Ihana rata ja monipuoliset tehtävät.

Keskustelurastit ”puhumattomille” lapsille haasteellinen keskittyä.

Suurin osa kirjallisesta palautteesta oli positiivista ja hyvää, ja lisäksi havainnoimme myös lasten kasvoilta ja käytöksestä ilon ja innostuneisuuden. Päiväkodin johtajalta pyysimme suullisen palautteen aamupäivän lopuksi. Johtaja tarkasteli luontopolkua erityispedagogiikan näkökulmasta. Hän koki, että olimme osanneet huomioida hyvin lasten erityistarpeita mm. kielellisen kehityksen haasteet. Lisäksi hän piti hyvänä, ettemme olleet liian tarkasti rajanneet pisteiden toimintaa, vaan niillä varhaiskasvattajat saattoivat käyttää omaa luovuuttaan ja persoonaansa monipuolistaakseen pistettä. Johtaja oli todella tyytyväinen aamupäiväämme ja siihen, että olimme ottaneet päiväkodin arvot huomioon. Hän sai hyvän kokemuksen opiskelijoiden järjestämästä toiminnasta ja pohti, että tulevaisuudessa päiväkotit voisivat tehdä enemmän yhteistyötä opiskelijoiden kanssa. Koemme, että palautteiden perusteella olimme kyenneet luomaan onnistuneen aamupäivän. Olemme tehneet omaa arviointia koko prosessin ajan sekä jokainen itsenäisesti että yhdessä.

6.1 Sosionomin (AMK) varhaiskasvatuksen ydinkompetenssit

Varhaiskasvatuksessa sosionomi (AMK) -osaamisprofiili nivoutuu yhteen sosionomin kompetenssien kanssa, joissa yhdistyvät kasvatuksellinen, opetuksellinen sekä yhteiskunnallinen nä-

kökulma. Sosionomi (AMK) osaa tukea lapsia ja perheitä, heidän toimijuuttansa ja vertaissuhteita sekä perheiden verkostoitumista heidän yhteisöissään. Sosiaalialan ymmärrys ja ennaltaehkäisevätyö korostuvat varhaiskasvatuksessa. (Arene 2017, 16.)

Sosionomi (AMK) kompetenssit näkyvät toiminnallisessa opinnäytetyössämme. Kompetenssit voidaan jakaa kuuteen eri ydinosaamiseen: eettinen osaaminen, asiakasosaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmä osaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen, työyhteisö- sekä johtamis- ja yrittäjyysosaaminen sekä kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Eettinen osaaminen näkyy lasten oikeuksien sopimuksen mukaisena toimintana edistäen vahvistaen lasten osallisuutta, hyvinvointia, huolenpitoa ja suojelua. Asiakasosaaminen tulee esiin työssämme pedagogisen toiminnan suunnitteluna, toteutuksena, dokumentointina sekä arviointina. Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin huomioiminen sekä leikin merkityksen ymmärtäminen varhaiskasvatustyössä on tärkeä osa asiakasosaamista. (Arene 2017, 16.)

Toiminnallisessa iltapäivässä huomioitiin luontopolun eri pisteissä lasten ikä ja kehitystaso. Lapsen ja perheiden varhaisen tuen ja kasvatusyhteistyön kynnyksen madaltamiseen halusimme tarjota perheille mahdollisuuden osallistua kodin ja varhaiskasvatuksen yhteiseen toimintailtapäivään. Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen tulee esiin toiminnallisessa iltapäivässä varhaiskasvatusta ja sen järjestämistä ohjaavien normien lainsäädäntö huomioiden. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen näkyy työssämme lasten ja perheiden osallisuuden tukemisessa, kuulluksi tulemisessa sekä lasten toimijuuden ja vertaissuhteiden vahvistamisessa luontopolun eri pisteiden muodossa. Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen näkyy toiminnallisen iltapäivän arvioinnissa, jossa käytettiin menetelmänä havainnointia ja tuotettiin materiaalia uudelleen toteutettavaksi. Työyhteisö- sekä johtamis- ja yrittäjyysosaaminen näkyivät päivän kasvatusyhteisön pedagogisen toiminnan johtamisena. Toiminnallinen opinnäytetyö tuki opiskelijoiden ammatillista kasvua ja kehitystä varhaiskasvatuksen asiantuntijaksi, sosionomin kompetenssien ydinosaamisen mukaisesti. (Arene 2017,16.)

6.2 Eettisyys ja laatu

Vilkan mukaan (2015,31) tutkimuksen tekemisen vaatimukseen voi liittää hyvän tieteellisen käytännön eli tutkimusetiikan käyttämisen. Tutkimusetiikka parantaa tutkimuksen laatua. Tutkimuksen tekemisen on oltava kurinalaista, järjestelmällistä ja täsmällistä. Yleisesti sovitut pelisäännöt kuuluvat tutkimusetiikkaan. Eettisesti kestävä tiedonhankintamenetelmät ja tutkimusmenetelmät ovat hyvää tieteellistä käytäntöä ja niiden pitää näkyä läpi tutkimusprosessin. (Vilka 2005,29-30.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jotka ovat valtakunnalliset ja ne määrittävät laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumisen koko maassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018,7). Toiminnallisessa opinnäytetyössämme olemme huomioineet laadun ottaen huomioon varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, varhaiskasvatus lain sekä päiväkotikielitaskun arvot ja toimintatavat. Halusimme suunnitella ja toteuttaa toiminnan niin, että toiminta on lapsilähtöistä ja siinä huomioidaan jokaisen lapsen tarpeet haasteet mm. kielenkehitys ja motoriikka. Työn eettisyys ja luotettavuus tulee esiin prosessin suunnitelmassa ja tavoitteissa sekä relevanteissa lähteissä. Työ oli suunniteltu tukemaan sosionomin (AMK) varhaiskasvatusosaamista.

Sosionomin kompetenssit oli huomioitu ja ne kulkivat taustalla koko opinnäytetyöprosessin ajan. Lupa-asiat esimerkiksi valokuvaukseen liittyen oli kysytty ja huomioitu ennakkoon sekä eettisyys oli huomioitu palautteiden käsittelyssä luottamuksellisesti. Kyselyiden vastauksista teimme koosteen, jonka annoimme päiväkodille. Varsinaiset vastukset säilytimme itsellämme asianmukaisesti salassapito- ja vaitiolo velvollisuuden huomioiden. Päiväkotia, lapsia ja vanhempia tiedotettiin toimintailtapäivään liittyen koko prosessin ajan, sillä se tukee tiedonkulkua ja kasvatuskumppanuutta. Toiminnallista opinnäytetyötä ohjasi lapsilähtöisyys ja tasa-arvoinen työskentely. Turvallisuus oli huomioitu luontopolun pisteiden suunnittelussa ja sijainnissa.

Toiminnallisen opinnäytetyön johtopäätökset ja arviointi tehtiin havainnoimalla ja keskustelemalla sekä lasten että päiväkodin varhaiskasvattajien palautteiden perusteella. Olemme tutustuneet aihepiiriin laajasti ja teoreettisen viitekehyksen lähteet ovat monipuolisia ja luotettavia ja lisäksi niitä on mielestämme riittävästi.

7 POHDINTA

Meille kaikille oli alusta saakka selvää, että opinnäytetyömme tulisi olemaan toiminnallinen, koska olemme kaikki käytännönläheisiä ihmisiä. Luonnossa liikkuminen ja fyysinen tekeminen on meille kaikille luontaista ja mielekästä, koska sosionomin (AMK) työhön kuuluu suurena osana asiakkaiden kanssa tekeminen, osallistaminen ja erilaiset projektit, oli helppoa ryhtyä tähän toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen. Saimme päiväkotia Kivitasulta myös innostuneen ja kannustavan vastaanoton suunnitelmillemme, mikä vahvisti ajatuksia ja varmuutta jatkaa eteenpäin. Pedagogisesti kehittävän luontopolun suunnittelu ja toteutus olivat helppoja ja mukavia osuuksia ja saimme hyvän pohjan vastaavanlaisen projektin tekemiseen. Ensin pohdimme laajoja kokonaisuuksia tapahtumasta ja niiden selkeytyessä osasimme ruveta miettimään pieniäkin yksityiskohtia. Saimme kokemuksen, että tällaisen tapahtuman suunnittelussa on paljon pohdittavaa ja ratkaistavaa.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus oli, että mukana luontopolulla olisivat lasten lisäksi olleet heidän vanhempansa, mutta vallitseva maailma tilanne muutti suunnitelmia emmekä siksi päässeet täysi tavoitteisiimme. Pohdimme ja keskustelimme etäpalaverissa keskenämme sekä päiväkodin johtajan kanssa koronatilannetta ja voimassa ollutta poikkeustilaa ja tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että järjestämme luontopolun kaikesta huolimatta. Tilanne oli kaikille uusi ja täysin tuntematon eikä kukaan osannut ennustaa, kuinka kauan poikkeustila tai pandemia kestää, joten päätimme käyttää ammatillisuuttamme ja luovuuttamme ja järjestää luontopolku supistetusti vain lapsille ja päiväkodin henkilökunnalle. Suunnitelmanmuutos oli meille opettavainen kokemus. Tilanteet ja asiat voivat muuttua meistä riippumattomista syistä ja silti kykenimme toimimaan ja järjestämään onnistuneen tapahtuman.

Yhtenä tavoitteena ollut lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen ja yhteisen ajan tukeminen sekä uusien sosiaalisten kontaktien luominen ja vanhojen tukeminen jäivät luonnollisesti puuttumaan. Tämän osuuden pois jääminen oli todella harmillista, koska se oli olennainen osa koko projektiamme ja ajatustamme siitä, miksi halusimme luontopolun alun perin järjestää. Toivomme, että lapset saivat luontopolultamme eväitä luonnossa mukavaan tekemiseen ja olemiseen sekä luonnon voimaannuttavaan vaikutukseen ja varhaiskasvatussuunnitelmassa oleviin

pedagogisiin oppimisen alueisiin. Toivottavasti tämä viesti menisi lasten mukana koteihin vanhemmille ja lapset innostaisivat vanhempia liikkumaan luonnossa.

Palautteiden perusteella tietopisteet olivat hieman haasteellisia pienemmille lapsille, joten olimme voineet laittaa toiminnallisia pisteitä enemmän pienelle lenkille. Pienemmälle lenkille osallistui muutamia lapsia, joilla on kielellisen kehityksen pulmia ja päiväkodin varhaiskasvattajat kokivat haasteelliseksi toimia lasten kanssa näillä pisteillä, koska lapset eivät ymmärtäneet tai jaksaneet kuunnella, mitä tietopisteellä kerrottiin. Olimme pitäneet mielestämme tekstit lyhyinä, mutta opimme sen, että erityistarpeiset lapset kaipaavat enemmän toimintaa kuin tietoutta tällaisessa tapahtumassa. Itse jäimme kaipaamaan myös alkuperäisestä suunnitelmasta pisteille tarkoitettuja eläinhahmoja, joita päiväkodin henkilökunta oli lupautunut esittämään, ja palautteissa myös lapset kaipasivat eläimiä polun varrelle. Useammalta pisteeltä jäi puuttuman suunniteltu elämys, joka olisi saavutettu alkuperäisessä suunnitelmassa. Olemme käsitelleet opinnäytetyössämme luonnon ja eläinten vaikutusta lapsiin, kuinka eläinten kosketus ja lämpö saavat hyvänolon hormonit liikkeelle ja rauhoittaa lasta. Olisi ollut mukava nähdä onko eläinhahmoiksi pukeutuneilla ihmisillä samaa vaikutusta lapsiin vai olisivatko ne villinneet lapsia.

Havainnointimme perusteella luontopolulla kaikki lapset olivat innostuneita, positiivisia, tutkivia eivätkä kieltäytyneet tekemästä pisteillä olleita asioita. Pienet jaksoivat hyvin kävellä omin jaloin koko pienen lenkin, vaikka polulla olisi ollut mahdollisuus käyttää myös rattaita. Osa päiväkodin varhaiskasvattajista oli todella innostavia ja he saivat lapset hyvin mukaan toimintaan. He lauloivat muun muassa lauluja, joita ei pisteillä ollut, mutta jotka sopivat hyvin teemaan ja he olivat omaehtoisesti pukeneet luontoaiheista rekvisiittaa päälleen. Oli todella helppo huomata, kuinka aikuisen innostuneisuudella ja aidolla läsnäololla on suuri vaikutus lasten osallisuuden ja intoon oppia.

Kokonaisuudessa tapahtuma oli mielestämme hyvä ja onnistunut. Saimme kokemuksen tapahtuman suunnittelusta, järjestämisestä, ohjaamisesta sekä niihin liittyvistä monista yksityiskohdista. Koimme hyväksi, että meitä oli kolme ja saimme jaettua vastuuta ja tekemisiä ja saimme useamman näkökulman suunnitelmiin ja arviointiin. Oppiminen oli näin laajempaa ja yleisesti sosiaalialalla käytetty tiimityöskentely oli sujuvaa ja tasa-arvoista. Haastetta lisäsi se, että asumme etäällä toisistamme ja koronarajoitukset estivät lähitapaamiset. Rajoitusten purkamisen myötä pystyimme kokoontumaan kirjallisen tuotoksen tekemisen merkeissä ja se mahdollisti avaamaan toiminta aamupäivän kulkua ja omaa oppimistamme vielä laajemmin.

Olisi ollut mukava nähdä, kuinka alkuperäisen suunnitelman mukainen tapahtuma olisi toteutunut, kuinka paljon perheitä olisi tullut paikalle ja olivatko perheiden osallisuuden tavoitteemme toteutuneet. Jäimme kaipaamaan tietoa, olisiko toiminta tukenut perheitä uusien sosiaalisten suhteiden luomisessa, perheiden keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistä aikaa. Mielenkiintoista olisi tietää, olisivatko vanhemmat olleet motivoituneita ja osanneet haastaa omia lapsiaan keskusteluun erilaisilla pisteillä. Jäimme kaipaamaan omaa kokemusta erilaisten vanhempien kohtaamisesta ja heidän palautteestaan. Olisimme halunneet tietää, olisivatko vanhemmat nähneet varhaiskasvatuksen tärkeyden ja arvostuksen. Meitä jäi harmittamaan myös se, että meillä jäi kokematta isomman tapahtuman järjestäminen ja oman oppimisen laajempi kokemus.

Opinnäytetyön teoreettisiin lähteisiin perehtyminen päätettiin jakaa kolmeen osaan. Lähteiden etsiminen oli hieman haastavaa, koska korona sulki kirjastot, mutta saimme jokainen kuitenkin lähdekirjallisuutta hankittua ja internetistä löytyi myös hyvin materiaalia. Alussa yksi meistä luki osallisuuden teoriaa, toinen luonto- ja ympäristökasvatusta ja kolmas syventyi varhaiskasvatuksen pedagogisen oppimisen alueisiin ja lopulta kaikki yhdessä kävimme teorioita lävitse toinen toistamme sivistäen. Tämä työskentely tapa osoittautui meille hyvin toimivaksi ja saimme mielestämme hyvin tietoutta jokaisesta osa-alueesta. Totesimme, että kun meillä oli tietoa teoriasta, se helpotti käytännön suunnittelua ja käytännön avulla osasimme taas avata teoriaa eri tavalla. Ammatillista kasvua tapahtui varmasti koko opinnäytetyön tekemisen aikana, mutta teoriaa lukiessa ymmärrys sen tärkeydestä käytännön työskentelyssä aukesi eri tavalla kuin aiemmin.

LÄHTEET

Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren. Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportti/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf? t=1526901428. Viitattu 15.5.2020.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. Työpäpaperi 33/2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 20.5.2020.

Heikka J., Fonsén E., Elo J. & Leinonen J. 2014. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Karvonen, P. 2009. Tarinan kertojat iloa ja leikkiä kieleen, liikkumiseen ja laskemiseen. Jyväskylä: Gummerus.

Leppänen, M. & Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto. Gummerus kustannus oy.

LiikU. Liikuntasuosituksset. Saatavissa: <https://www.liiku.fi/lapsille/liikuntasuosituksset/>. Viitattu 25.5.2020

Lyytinen, J. & Reini, A. 2018. Metsä. Hyvää mieltä ja rentoa oloa luonnosta. Helsinki: Like-kustannus oy.

Marjamäki, M.2018. Tutkimustietoa luonnon vaikutuksista lasten hyvinvointiin. Saatavissa: <https://www.hyvinvoinnin.fi/blogs/mieli-ja-hyvinvointi/tutkimustietoa-luonnon-vaikutuksista-lasten-hyvinvointiin>. Viitattu 4.6.2020.

Mielenterveystalo. Luonnon vaikutus hyvinvointiin. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/tietoa_luonnon_hyvinvointivaikutuksista/Pages/luonnon_vaikutus_hyvinvointiin.aspx. Viitattu 4.6.2020.

Opetushallitus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf. Viitattu 28.5.2020.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset Iloa, Leikkiä ja yhdessä tekemistä. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-410-8>. Viitattu 25.5.2020.

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestäväää kehitystä. 2.painos. Saarijärvi: Offiset Oy.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Peltoluhta, E-M. 2013. Tutkiva luontokasvatus lapsen osallisuuden lisääjänä. Design -tutkimus Case Forest -pedagogiikan soveltamisesta päiväkodissa. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59655/Peltoluhta.EnniMari.pdf?sequence=2>. Viitattu 3.6.2020.
- Polvinen, K., Pihlajamaa, J. & Berg, P. 2012. Luonnosta hyvinvointia Lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Saatavissa: https://media.sitra.fi/2017/02/27174148/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille-2.pdf. Viitattu 4.6.2020.
- Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim. Eeva Hujala ja Leena Turja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Raittila, R. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Toim. Eeva Hujala ja Leena Turja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Shier, H. 2001. Pathways to participation. Children & society.
- Suomen Latu. Jokamiehen oikeudet. Saatavissa: https://www.suomenlatu.fi/vaikuta/jokamiehenoikeudet-2.html?gclid=EAlaQobChMIr6Hyx6zk6QIVGPhRCh2G6A6PEAAAYASAAEgLRofD_BwE. Viitattu 3.6.2020.
- UKK-instituutti. 2018. Liiku metsään ja poluille!. Saatavissa: https://www.ukkinstituutti.fi/tieto-terveysliikunnasta/liikkumaan/arkiliikunta_hyotyliikunta_perusliikunta/liiku_metsaan_ja_poluille. Viitattu 4.6.2020.
- Varhaiskasvatuslaki. 540/2018. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatus#L2P10>. Viitattu 27.5.2020.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf Viitattu: 25.5.2020.
- Vetelin varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. Liikunta, leikki, läheisyys. Saatavissa: <https://peda.net/veteli/varhaiskasvatus/vasu-2017/vkv2:file/download/80214127862edd4ed4d4e62064a6328111865c22/Vasu%202019.pdf>. Viitattu 29.5.2020.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Wahlström, R. & Juusola, M. 2017. Vihreä hoiva ja kasvatus. Luontoherkkyysharjoituksia ja ympäristökasvatusta lapsille sekä nuorille. 2. painos. Helsinki: kustannusyhtiö Artemia.
- Yli-Viikari, A. 2011. Luonnon vaikutukset hyvinvointiin. MTT/CAREVA-hanke. Saatavissa: <https://www.vihreaveraja.fi/@Bin/220277/luonnon+vaikutukset+hyvinvointiin.pdf>. Viitattu 3.6.2020.

KYSELY VANHEMMILLE

- 1. Riittääkö mielestänne perheellenne yhteistä aikaa arjen kiireiden keskellä?
Jos ei riitä, voisiko asialle tehdä jotain?**
- 2. Kuinka tärkeänä koette perheenne yhteisen ajan?**
- 3. Miten perheiden yhteinen aika tukisi arjessa jaksamista tai parantaisiko se perheen välisiä suhteita?**
- 4. Millaista toimintaa toivoisitte päiväkodin järjestävän perheille?**

Kyselyn voi palauttaa lapsenne hoitoryhmään.

KIITOS VASTAUKSISTANNE

Daisy tiedote

tammikuu 2020

Hei vanhemmat!

Opiskelemme sosionomin tutkintoa Ylivieskan Centriassa ja tämän kevään aikana teemme opinnäytetyötä päiväkotikiivaskussa. Tammikuun aikana jaamme koteihin pienen kyselyn, johon toivomme teidän vastaavan 31.1 mennessä ja kyselyn voi palauttaa lapsen omaan hoitoryhmään.

Viskareilla piirrätkä kuvan, mitä he haluaisivat tehdä perheiden kanssa yhdessä. Haluaisimme käyttää kuvia opinnäytetyömme kirjallisessa osiossa ja siihen tarvitsisimme viskareiden vanhemmilta luvan. Piirustukset näkyisivät nimettöminä.

Toukokuussa 6.5 järjestämme toiminnallisen luontopolun perheille päiväkodin lähimaastossa, se on samalla myös Kivitaskun kevätjuhla.

Ystävällisin terveisin: Mia Nisula, Saija Seppälä ja Sanna Vaara

